

A MI FÜRDŐINK.

AZ »ERDÉLY« FÜRDŐÜGYI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. BALNEOLOGIAI SZAKOSZTÁLYÁNAK ÉRTESÍTŐJE.

1899.

SZERKESZTI: HANKÓ VILMOS dr., A SZAKOSZTÁLY TITKÁRA.

II. ÉVF. 2 SZÁM.

Az ásványvizek összetételének ingadozása.

Asmeretes, hogy idővel még azok az ásványvíz-források is változást szenvednek, a melyeket a talajviszonyok, s a helyes foglalás megvédnek a vadvizek beszivárgása ellen. Ez a körülmény magyarázza meg azt, hogy a külföldi forrástulajdonosok miért elemeztetik minden 6—8 évben újra vizeiket.

A *luhi Margit*-forrás vizét ezelőtt 20 évvel vizsgálta meg először *Ilosvay*. Azóta ez a víz csaknem teljesen átalakult. Husz év előtt ugyanis sokkal több volt benne a borsav, mint most. Mikor 10 évvel ezelőtt megvizsgálta, akkor már a borsav eltűnt belőle; most azonban újra megjelent. Ma ebben a vízben több a nátriumhidrokarbonát, de kevesebb a vas és feltűnően szaporodott a szabad szénsav (8·4-szer több, mint 1877-ben).

1886-ban *Lengyel* Béla a *lipiki* víz egy literében 0.01416 grm jódnátriumot talált. *Grittner* Albert 1899-ben 100 kcméter vízben alig tudta a jód jelenlétét konstatálni.

A *koritniczai* ásványvizeket 1860-ban *Hauer* vizsgálta, 1890 őszén én elemeztem. Elemzésem eredményéhez képest a Béla-forrásban a keserűsőtartalom 39·5%-kal, a Zsófia-forrásban 26·4%-kal, a Ferencz József-forrásban 12·4%-kal növekedett 30 esztendő alatt.

A *sztójcai* ásványvizet 1867-ben *Wolf* Gyula dr. vizsgálta; 1890-ben és 1895-ben én elemeztem. 1867-ben a szilárd alkotórészek mennyisége egy literben 8.510 gr., 1890-ben 8·241 gr. s 1895-ben 7·489 gr. volt. A szilárd alkotórészek mennyisége tehát fokozatosan csökkent. 1867-ben *Wolf* a vízben 0.0005 gr. jód- és 0·0399 gr. brómnátriumot konstatált. 1890-ben a víz csak nyomokban tartalmazott jódot és brómot; 1895-ben bróm még nyomokban

sem volt kimutatható, de jódnátrium már 0·000 gr. találtatott.

A *kászoni* főkútnak homokkősziklából előtörő vizét 1873-ban *Molnár* János elemezte, 1895-ben én vizsgáltam. 1873-ban a vízben feloldott szilárd alkotórészek mennyisége 5·660 gr., 1895-ben 4.622 gr. volt. A szilárd alkotórészek mennyisége tehát jelentékenyen kevesbedett; hasonlóképen csökkent a nátrium és a jód mennyisége is. A víz karakterét adó alkotórészeknek egymáshoz való viszonya s a szénsavtartalom páratlan gazdagsága a régi.

A *csizi* főforrás vizét *Buchböck* dr. vizsgálta legközelebb. Elemzési munkája konstatálja, hogy a csizi víz ma mintegy 6%-kal koncentráltabb, mint volt felfedezésekor.

Példa gyanánt azokból a forrásokból soroltam fel néhányat, a melyek szakszerűen lévén foglalva, idegen hatásoktól függetlenek.

A nagyobb forgalmu és kifogástalanul foglalt vizek között az *előpataki* és a *bodoki Matild* víznek ismételt elemzése arról győzött meg, hogy ezeknek a kitűnő vizeknek összetétele lényegesebb változást nem szenvedett.

A víz-összetétel megváltozásának egy egész sereg oka van.

Hogy az ásványvizek fizikai és kémiai tulajdonságait befolyásoló tényezők közül a forrás közelében elhaladó folyóvíz állásának befolyását a forrás vizére kiderítsem, másfél éven keresztül folytattam a *budai Császárfürdő* Ivó-kútjánál a vizsgálatot.

A kutat ezelőtt 4 esztendővel *Oelhofer* H. Gy. forrástechnikus foglalta nagy gondnal és szakértelemmel.

42 napon keresztül végeztem vizsgálatot a Duna különböző vízállása mellett az ebben a században legalacsonyabb 45 centiméter vízállástól egész 472 centiméterig. Vizsgálatom rendén konstatálhattam, hogy a Duna vízállása 400 centiméterig nem módosítja a víz hőmérsékletét. Mikor a Duna vízállása 45 cm. volt, az Ivó-

kút hőmérsékletét 59.6° C-nak, mikor a víz-állás 375 cm. volt, a hőmérsékletet ugyancsak 59.6° C-nak találtam.

400 centiméteren túl a kút vízmennyisége jelentékenyen szaporodott, a nélkül, hogy az összetételben valami változás mutatkozott volna. 472 cm. Duna vízállásnál az Ivó-kút vizének hőmérséklete 55.5° C-ra süllyedt alá.

Az alkalmat felhasználtam, hogy minden egyes esetben karbonilszulfidmeghatározást is végezzek. Természetes, hogy a barométer-állásra is figyelemmel voltam. A levegőnyomás már lényegesen befolyásolja az Ivó-kút vizének karbonilszulfid-tartalmát. Míg 737.2 mm. nyomásnál a víz egy literében 0.0002 grm karbonilszulfidot találtam, 762.6 mm. barométer-állásnál a gáztartalom 0.00195 grm volt.

Az Ivó-kút környékén a karbonilszulfid szaga sem mindig egyforma intenzitású; egyszer alig érezzük a kútházban is, máskor a szag betölti még a folyósókat is. Tapasztaltam szerint a meleg, leszálló légáramlás idején, midőn a barométer süllyedni kezd, s a füst is lecsap, lehet a gáz szagát legjobban érezni.

A helyszínén megejtett vizsgálatom rendén arról is meggyőződtem, hogy a hőmérséklet a forrás felszínén és a forrás alján mérve, 0.4° különbséget mutat. Hasonlóképen a szivattyúzás előtt — midőn a kút-akna vízzel tele van — a víz 0.2 fokkal melegebb, mint szivattyúzás után.

Lelkiismeretes forrástulajdonosok már régen próbálgatták empirikus úton meghatározni azt az időpontot, a midőn a víz a legalkalmasabb a töltésre, midőn a víz a »legerősebb.«

Ma *Oelhofer* H. Gy. inicziatívájára már több magyarországi forrásnál végeznek széndioxid-meghatározásokat s csak akkor töltenek, mikor erre az idő a legkedvezőbb. Az idővesztéséget behozza *Oelhofer*nek nagy munka-képességgel bíró töltőkészüléke.

A borszéki fürdő igazgatósága alkalmat adott, hogy a »Fő-kút«-nak különböző időszakokban töltött vizét megvizsgálhassam. Áprilisban: — hóolvadáskor; májusban: zuhogó esőben és száraz hideg téli időben töltött vizet bocsátott rendelkezésemre.

A télen töltött borszéki víz tisztább, koncentráltabb és szabad széndioxidban gazdagabb, mint minden eddigelé vizsgálat alá került borszéki víz. Ez az elemzés nemcsak azt

igazolta be, hogy a borszéki víz kémiai összetétele 24 esztendő alatt lényegesen nem változott, hanem azt is, hogy ezen a télen töltött víz összetétele — minden valószínűség szerint — az eredeti tiszta forrásvíz tényleges kémiai alkotását tünteti fel. Ez a víz 283 köbcentiméterrel több szabad széndioxidot tartalmaz, mint az ezelőtt 24 esztendővel vizsgálat alá került víz.

A borszéki Fő-kút vizének összetétele 1873-ban (*Than* K. elemzése) és 1897-ben télen (téli töltés, *Hankó Vilmos* elemzése). Egy literes vízben:

	1873.	1897.
Calciumcarbonat	1.331	1.4280 s. r.
Magnesiumcarbonat	0.765	0.7276 » »
Natriumcarbonat	0.545	0.5226 » »
Lithiumcarbonat	0.002	0.0026 » »
Vascarbonat	0.007	0.0099 » »
Kaliumchlorid	0.085	0.0784 » »
Natriumchlorid	0.033	0.0415 » »
Calciumsulfat	0.006	0.0076 » »
Mangancarbonat	—	0.0043 » »
Kovasav	0.072	0.0668 » »
Összesen	2.846	2.8893 » »
Félig kötött és szabad szénsav	3.5303	4.1056 gr.
Szabad szénsav	1.8712	2.8729 gr.

A két elemzés eredményének összehasonlítása, ellene mond annak az alapnélkül való hiresztelésnek, hogy a borszéki víz az idők folyamán gyengült. A fennebbi szigorú elemzések eredményei bizonyítják, hogy a borszéki víz jobb, erősebb, mint valaha. A töltésnél használt gép tökéletessége, a palaczkok jósága, ellenálló képessége lehetővé teszik, hogy a vizet a fogyasztó közönségnek úgy adják, mint az a forrásból előtör: üdén, kristálytisztán, a szénsav-gyöngyöktől buzogón.

Az áprilisban és májusban töltött víz higítottabb, szabad széndioxidban jóval szegényebb; ezenkívül az áprilisban töltött víz literében 0.2034 grm. szerves anyag volt kimutatható. Az áprilisban töltött vizet szennyező anyagok között, — melyeket a légköri csapadékok ragadtak magukkal — sok nitrogéntartalmú bomlásterméket találtam, sőt néhány üvegben — mint másodlagos bomlás-terméket — kénhidrogént is. A kénhidrogén keletkezése a szerves anyagok szulfát-redukáló hatásának tulajdonítható. A májusban töltött víz jóval tisztább az áprilisban töltötté, bár ke-

vés szerves anyagot és ammoniát ebben is találtam. A fennebbi eredmények megokolják a borszéki fürdő igazgatóságának azt a rendelkezését, hogy a forgalom céljaira való vizet ezentúl csak a téli időben és a száraz nyári és őszi időben fogják tölteni. Az idővesztéséget behozza a „Fő-kút“ vizének töltésénél használt Oelhoffer-féle töltő-készülék. Eddig a borszéki »Főkút«-ból éjjel-nappali töltésnél 10,000 literes palaczkot csurgattak; ma az Oelhoffer-féle készülék alkalmazásával pusztán nappali munkával 20 ezer palaczkot töltenek meg.

Hankó Vilmos dr.



Ásványvizeink a külföldi piacokon.

— Előterjesztés az E. K. E. balneologia szakosztályának gyűlésén. —

Irta: **Rádnóti Dezső.**

Stárgy, melyről röviden beszélni óhajtok, nem új. A sajtóban és az érdekelt forrástulajdonosok körében ismételt szó volt arról, hogy miként lehetne hazai ásványvizeinknek piacokat teremteni a külföldön. Tettek is apróbb kísérleteket az egyes forrás-tulajdonosok, azonban oly csekély eredménnyel, mely eredmény közgazdasági szempontból figyelembe egyáltalában nem jöhet. Az ásványvíz-kivitel maga a kereskedelmi kormány sem tekintette fontosabbnak és ezért kiviteli intézkedéseiben nélkülözzük az ásványvizre vonatkozó irányító határozatokat. Sem a konzulátusok, sem a kereskedelmi kirendeltségek nincsenek kellőleg tájékozva arról, hogy kiviteli cikkeinknek egyik felette jövedelmező ága lehetne éppen az ásványvíz is, ha kellő figyelemmel és utánjárással piacokat teremtünk részére és kiviteli módozatait egyszerűsítjük.

Ama tény, hogy ásványvizekben majdnem leggazdagabb országunk külföldről több millió értékű ásványvizet hoz be, például szolgálhat nekünk, hogy ha már ásványvizeinket itthon — hiszen jobban szeretjük a külföldi rosszat, mint a hazai jót — nem értékesíthetjük, igyekezzünk legalább azokba az országokba elszállítani, melyeknek ásványvizük alig van és melyek szívesen fogadnák, ha gyógyító hatású és kitűnő élvezeti vizeinket használhatnák.

Az ásványvíz-ipar a legjövendelmezőbb nemzetgazdasági tényező lehet, ha kellő gondot fordítunk mindazokra a feltételekre, melyek szükségesek, hogy az ásványvíz eredeti összetételét megtartsa, hogy kezelése tiszta legyen, hogy az árak lehetőleg megközelítsék, sőt olcsóbbak legyenek a forgalomban levő ásványvizek árainál. A tiszta kezelésre, a szakszerű töltésre és egyéb igen szükséges hidrotechnikai vívmányokra a

forrástulajdonosokat a szaksajtó minduntalan figyelmezteti. A t. szakosztály is ismételt foglalkozott a helyes kezelés és tiszta töltés kérdésével. Alapos és szakszerű cikkek jelentek meg már erről. Meg van jelölve tehát az út, melyen haladva, forrástulajdonosaink kellő befektetéssel és utánjárással jól dugaszolt, tiszta kezelésű és csinos kiállítású ásványvizes palaczkokat hozhatnak forgalomba. A reklám legkülönböző formái is ismeretsek. Lehetetlen tehát, hogy az az ásványvíz-tulajdonos, ki megfelelő tőkével rendelkezik és az ásványvízkereskedés technikáját ismeri, ne tudjon különben kitűnő ásványvizének forgalmat teremteni. Hogy ez ma még nincs meg és hogy állandó a panasz az ásványvizek töltésének primitív voltáról, és hogy a reklámozás kezdetleges, ezt annak tulajdoníthatom, hogy forrástulajdonosaink nem veszik figyelembe a szakegyesületek utmutatásait, nem keresik az alkalmat, hogy tájékozódjanak abban a kérdésben, melyből megélni akarnak, hanem kevés pénzzel és kezdetleges ismeretekkel ásványvizet hoznak forgalomba és örökös a panasz ajkukon, hogy a magyar ember szívesebben használja a külföldi vizet

Fejtegetéseimben nem szólok tehát azokról a vizekről, melyek nem állják meg a töltésben és kezelésben a legszigorubb kritikát. Ezek inkább ártanak a magyar vizeknek és ezért külföldi kivitelre csak azokat tartom természetesen alkalmasoknak, melyek minden tekintetben kifogástalanul vannak töltésben és kiállításban kezelve, forgalomba hozva. A kivitelre vonatkozólag legelső követelmény, hogy a forrástulajdonosnak megkönnyítsük ásványvize kellő eredményű forgalomba hozását, hogy befektetéseinek legalább kamatját itthon megkapván, további befektetéseit a külföldi piacok megszerzésre fordíthassa.

A forgalomba hozatalt hazánkban megkönnyíthetik a szállítási kedvezmények, a fogyasztási és egyéb adók megszüntetése és végül az orvosok jóindulata és a hazafias társadalom támogatása. A szállítási kedvezmények megadása — úgy tudom — a kereskedelmi kormánynál tanulmányozás alatt áll, a fogyasztási adók ellen is történtek felszólalások s hogy e tekintetben az eredmény nem kielégítő, azt az egyes városok anyagi gondolkodásának tudom be. Általában az összes vármegyei és városi törvényhatóságok a fogyasztási adók ellen nyilatkoztak, csak egy néhány város volt, mely közvetlen nem lévén érdekelve, minden erőfeszítés ellenére behozta a fogyasztási adót.

Különösen feltűnt a közelmúltban a fogyasztási adó behozatalával a legközvetlenebbül érdekelt *Maros-Vásárhely* sz. kir. város, mely kifejezetten a hazai gyógyító vizekre is súlyos fogyasztási adót vetett ki, holott ezzel szemben Ungvármegye törvényhatósága általában az ásványvizeknek fogyasztási adóval való megterhelését, minthogy azokat legnagyobb részt, sőt egyeseket kizárólag — az emberi egészség fentartására mint gyógyító eszközöket alkalmazzák, teljesen hibás és méltánytalan eljárásnak jelentette ki. Tájékozatlanságot árul el Győr sz. kir. város ama határozatával, melyben kimondja, hogy ha a fogyasztási adót csakis a külföldi vizekre vetnék ki, ez a nemzetközi szabályokba ütköznék. Ezzel ellentétben époly hazafias, mint helyes határozatot hozott Jász-N. K.-Szolnok vármegye, mikor kimondotta, hogy

ásványvizeinknek fogyasztási- és pótdóval való megrovását nem helyesli és a törvényhatósági bizottság csakis a szódavíznek és külföldi ásványvizeknek fogyasztási adóval leendő megterhelését tudná pártolni. Hasonló szellemű határozatokat hoztak: Árva-, Borsód-, Kis-Küküllő-, Liptó-, Máramaros-, Szilágy-, Vas- és Hontvármegyék, valamint Nagy-Várad városa.

A fogyasztási adó megszüntetése mellett különösen fontos lenne, hogy az ásványvíz, mint hazai termék, az 1890. évi XIII. tcz. alapján állami kedvezményekben részesüljön.

E támogatásokkal könnyen elérhetnők azt, hogy ásványvizeink jelentékenyebb részének nagyobb lesz a forgalma és ezzel a kivitelre is nagyobb anyagi forrásokat nyer.

Első gondunk a kivitelre illetőleg, a külföldön összeköttetések létesítése. A kereskedelmi miniszter által szervezett külföldi kereskedelmi képviselőségek szívesen útbaigazítanak e tekintetben. A Magyar kereskedelmi muzeumnak különösen a Balkán-államokban elég jól szervezett képviselőségei vannak, melyeknek közvetítésével könnyen lehetne ásványvizeinknek piacot teremteni emez ásványvizekben szegény államokban.

Igy például *Bulgáriában* az ásványvizek kivitelét semmiféle korlát nem akadályozza. Nincs szükség külön vegyelemzésre *Filippopolban* szintén kedvező lehet a kivitel, sőt a többi áruval szemben 10% vám kedvezményt élvez. *Szalónik* már lefoglalta ugyan a *Gieshübl* és a *Vichy*, de azért lehet próbát tenni. *Ruszcukban* szintén van kilátás fogyasztókra.

Ezek az államok könnyen megközelíthetők és a forrástulajdonosok érdekeit megvédelmezik az egyes képviselőségek. Valóban csudálkozom, hogy egyetlenegy ásványvíz tulajdonos sem tett kísérletet ásványvizeinek a Balkán-államokba való bevezetésére. A jólbevezetett keserűvizek közül is csak a Hunyadi Jánosnak találtam nyomát *Filippopolban*.

Vessünk most futó pillantást a többi európai államokra és vizsgáljuk, hogy az ásványvíz kivitelre minő viszonyok állanak fenn.

Angolországban nagy mennyiségben fogyasztják a külföldi ásványvizet. A magyar vizek közül legismertebbek a Hunyadi János és Ferencz József keserű vizek. A konzulatus megjegyzése szerint Angolországban minden jó ásványvíz piacot találhat.

Belgiumban csak a Hunyadi János víz van forgalomban. Itt is lehetne piacot teremteni, mert fogyasztási adót egyáltalán nem szednek.

Franciaországban még kedvezőbb a helyzet, korszokban vámmentesek az ásványvizek, üvegekben 100 kg-ként 3.50 frank vámot vesznek. Fogyasztási adó itt sincs. A magyar vizek közül előfordúlnak a Rákóczy (Apenta), Hunyadi János, Ferencz József, Árpád, Deákforrás, Budai, Viktoria keserűvíz, Hunyadi László, Aesculap, Loser János, Corvin Mátyás és Korvin János. A bevételre a francia kormánytól kell engedélyt kérni.

Olaszországban a legtöbb vizet Ausztria-Magyarország szolgáltatja. 814495 líra értékű víz megy innen Olaszországba, utánnunk jön Franciaország, mely 601260 líra értékű vizet szállít oda. A konzulatus jelentése szerint nagyon is lehetséges Olaszországban a magyar

vizeknek piacot teremteni. A beviteli vámmra nézve a egkedvezőbbek a viszonyok, fogyasztási adók nincsenek.

Görögország különösen szereti a magyar gyógyító vizeket. Ásványvízszükségletét majdnem mind a külföldről szerzi be. Évente 30–40 ezer frank értékű külföldi vizet fogyaszt. Az ásványvizek után 100 okánként 15 frank beviteli vámot kell fizetni. Fogyasztási adóként az érték 2% van megállapítva.

Svájcban a Ferencz József, Apenta, Hunyadi János, a Rákóczy magyar vizek vannak forgalomban. Fogyasztási adó nincs, a beviteli vám 100 kg-ként 1.50 frank.

Törökországban a bevételre nézve szükséges intézkedések nincsenek. A magyar vizek közül a budai keserű vizeket használják. A vám az önérték 8%-ka és egy csekély ellenőrzési díj.

Szerbországban kis mennyiségben fogyasztják az ásványvizet, még leginkább a borszékit és Margit forrást. A vám 1 dénár 100 kg-ként, községi adó 5 dénár 100 kg-ként.

Montenegró figyelembe nem jöhet. Az egész országban nem foglalkozik senki ásványvízkereskedéssel.

Svédországban szintén csak a magyar keserűvizek vannak forgalomban. Adó nincs, különleges rendeletek a bevitelre nem akadályozzák.

Oroszország nagy fogyasztója az ásványvizeknek. A cseh, francia és osztrák ásványvizek mind forgalomban vannak. A beviteli vám 3½ kopek aranyban, üvegeként vagy korszokként. Fogyasztási adó nincs. Az ország belsejében a vasúti szállítási díjtételek mérsékeltek.

Oláhország a legközelebb áll hozzánk, azonban az ásványvizek bevételét különleges rendeletekkel nehezíti meg. Megköveteli ugyanis, hogy a vizet oláh vegyész is vegyelemezze, de sokszor ez sem elég. Megtörtént, hogy a vegyelemzés céljára küldött vizet vegyelemeztek ugyan, de kimondták, hogy a vegyelemzés csakis kizárólagosan arra a vegyelemzett láda vízre szól. Nincs ellenőrzés a vegyelemzési díjakat illetőleg. Egyegy ásványvíz kereskedő 500–1000 frtot is költ és még sincs vegyelemzési bizonyítványa. Ez a kérdés különben most van rendezés alatt a kereskedelemügyi miniszteriumban Oláhországban forgalomba van hozva a borszéki, előpataki, répáti és a Matild víz.

Bajorországban magyar ásványvíz a budai keserűvíz kivételével nincs forgalomban. Kedvelik az ásványvizet és így könnyen lehetne piacot teremteni. Fogyasztási adó nincs.

Hollandiában ez idő szerint német ásványvizeket használnak. A fogyasztási adó 100 palaczk után 50 kr, 100 korszó után 25 kr, 7 liternél nagyobb ürtartalmu palaczk után, palaczkonként 7 cent.

A *müncheni* konzulatus jelentése szerint *Bajorországban* magyar ásványvíz abudai keserűvizek kivételével nincsen forgalomban. A piac megteremtése attól függ, milyen össze tételűek a vizek: gyógyító vagy élvezeti célokra alkalmasok-e? Fogyasztási adóval nincsenek megróva.

A *hollandi* konzulatus jelentése szerint náluk főképp németországi ásványvizek vannak forgalomban.

A fogyasztási adó 100 palaczk után 0 50 frt, 100 korsó után 0.25 frt, 7 clt.-nél nagyobb palaczk után 4 centtel palaczkonként több.

E rövid vázlatból méltóztatnak látni, hogy a magyar vizek az európai államokban csak a keserűvizekkel vannak képviselve, pedig egy kis élelmességgel sok államban domináló lehetne a kitünő magyar ásványvíz.

A kérdést bővebben nem fejtegetem. E rövid fel-szólalással is csak az volt a szándékom, hogy az ér-dekeltek figyelmét felhívjam a kérdés nagyjelentőségü közgazdasági fontosságára. Hazai forrásaink megér-de-melnék, hogy a külföldi piacok anyagi erősödést nyujt-sanak azok tovább fejlesztésére. Az ásványvíz bevé-teleiből könnyen fejleszthetjük a mellette levő fürdő-t tartja fenn magát. Az erőre kapott ásványvíz-üzlet gyorsan meghozza a befektetett tőkének kamatját. Külföldi ásványvíz tulajdonosok milliókat tudnak forrá-saik jövedelméből összehozni. Nálunk még a megfelelő tőkével rendelkező forrástulajdonosokat is visszatartja a nagyobb vállalkozásoktól az élelmesség hiánya. Ez így örökre nem mehet, valósággal könnyelműséget követünk el, ha tovább is elnézzük természeti kincse-inknek elkallódását. Értékesítnünk kell azt a gazdag-ságot, amit ez a szép ország nekünk nyújt. Ha nehéz is a kezdet, fogjunk hozzá most, míg más országok teljesen el nem foglalják előlünk a tért. A társadalom, a hazafias sajtó és kiváltképen a kormány sokat tehet-nek ebben az ügyben. Forrong ugyanis egész európa. Minden ország keresi a tért, hogy hol helyezhesse el ter-mékei feleslegét. Ha nem tud e földrészén boldogulni, gyarmatokat szerez és ott értékesíti országának gazdag-ságát, kincseit. Mi tétlenül nézzük, hogy maholnap saját hazánkból is kiszorítanak.

Engedje meg a t. szakosztály, hogy az elmondot-tak alapján két határozati javaslatot terjeszthessek elő. Egyik vonatkozik forrásainknak itthon való megerősí-tésére, a másik a külföldi kivitelre.

Határozati javaslatom a következő:

1. Megokolt telterjesztésben kérje fel a szakosz-tály a kereskedelmi minisztert, hogy a folyó év végé-vel lejáró 1890 évi XIII. t. cz. megújításánál az állami kedvezményekben részesítendő cikkek közé a hazai ásványvíz ipart is felvenni kegyeskedjék;

2. Mondja ki továbbá a szakosztály, hogy a kül-földi kivitel előmozdítása végett beszerzi és az ásvány-víz-tulajdonosok és érdekelték rendelkezésére bocsátja az összes államok kiviteli szabályzatait, rendeleteit és az ásványvizekre vonatkozó szállítási feltételeket, tari-fákat, stb.

Midőn végül megköszönöm a t. szakosztálynak, hogy igénytelen előadásomat meghallgatni sziveskedett, tisztelettel kérem, hogy a nagyfontosságú kérdést figyel-mére méltatni és határozati javaslatomat elfogadni méltóztassék.

Tusnád fürdő hajdan és most.

Irta: Vámosy Zoltán dr.

Alig múlt el 50 esztendeje annak, hogy a ha-gyományos pásztorfiú gyógyvító forrásokat fede-zett fel a háromgerinczű Nagy Csomág hegy oldalában, melynek csodás erejű vizétől ő maga és a környék betegei is meggyógyultak, — és ma tüsszögő lokomotiv vontatja fel a vendégek szá-zait a hajdan elhagyott völgybe, s a mint a mély vá-gásból kiérnek, bájos látvány terül az érkezők szeme elé: alant egy csillogó tó, melyet a tajtékszó Olt vize táplál és fent a magasban komoly, haragos zöld, teny-ves erdő közül egy csinos hársor villan elő, s a hajdani pásztorfiú legelőjéről lehallatszik a völgybe a vidám élet zaja, az édes cigánymuzsika. — De ez a kép, a mit a mai Tusnádról festhetnék, olyan új, hogy für-dőnk régebbi látogatói nem ismernének arra rá; ezér jó lesz talán, ha előbb a régi Tusnádról szólok, arról a kedves kis erdélyi fürdőről, a melyen oly sokat és oly jól mulatott együtt az erdélyi és a oláh arisz-tokraczia.

Még én is jól emlékezem azon időkre — hiszen alig 5 éve annak, — mikor a fürdőszak kezdetén megje-lentek a csengő-bongó szerszamos fiakkerek, porosan, vagy sárosan a hosszú úttól, a melyet Ágostonfalvától, vagy Brassótól idáig megtettek 6—7 órán keresztül. Nyomukban czammogtak a hosszú »pakkszekerek« lá-dákkal, ágyneművel, sőt néha még egy-egy tyukket-recz, néhány zsák burgonya és egy pár jóféle házi ke-nyér, egy hordócska tüzes erdélyi bor is helyet talált a székeley járművön, melynek magas, gyékényes »echo«-ja alatt büszkén ült az ágynemű tetején a derék szakácsné. Az érkezőket megrohanták a házmesterek és megkez-dődött a lakásválasztás, az alkudozás. Minden jobb házban volt 6—8 kiadó konyha az előkelőbb vendégek részére, kik saját háztartást vezettek, s ha véletlenül va-lami tapasztalatlan »magyarországi« ide tévedt az ő egy pár böröndjével, ugyancsak jól meg kellett fizet-nie a neki adott silány kis ágyneműt. A régi Tusnád építkezése is igen különös volt. Csak faházak épül-tek; jó példával járt ebben elől maga a nagy, korhadt padozatú gyógyítócsarnok és a fürdőházak. De azért nem voltak a csinnak híjjával építve, sőt ellenkezőleg bájos képet nyújtottak a takaros svájci házak ott a hegy-oldalban, a zöld fenyvesek között. A fürdői élet min-dig élénk és mozgalmas volt, hajdan talán még mu-latságosabb, mint most, midőn már mint igazi »gyógyító-fürdő« az üdülőknek nyugalmat is igyekszik bizto-sítani. Az élénkség reggel 5 órakor kezdődött, a mi-kor az egész fürdő népe lent, a »borviz«-nél találko-zott, s vígan itták, ki mulatságból, ki kúrából a frissen fejt kecske tejet, s reá a savanykás pezsgő borvizet. A délelőtt a fürdésé volt. Órákig elvárakoztak a sáppadt arcú leánykák, baba után áhítózó szép asszonyok, reu-más urak vidám csevegés között, hogy megfüröd-hessenek az áldott forrásvízben, melynek pezsgő szén-sava hamar kikergette a medenczéből az érzékenyebb bő-rü idegeiket.

A délutáni nyugalom után 4 órakor benépesült a fenyves erdő. Az alig gondozott, esőmosta utakon tarka nép sétált fel és alá. A feszes magyarruhák, a divatos európai öltözetek közé sok díszes, bogláros, oláh nemzeti öltöny vegyült és a fából összetákol-t pavilonban Erdély legjobb cigánya húzta a tüzes magyar, s a mélabús oláh nótákat. Nem volt itt nemzeti kérdés soha; — egyik vasárnap magyarok rendeztek bált az oláhok tiszteletére, másik héten vizonozták azok ezt. Általában legfőbb szerep a fürdőn a cigányoknak jutott. Délelőtt cigány zene mellett fürödtek, délben a mellett ebédeltek, a délutáni sétán azt hallgatták, vacsoránál is abban gyönyörködtek és majd minden



nap akadt kompania, a melyik éjfélig, hajnalig mulatozott, s aztán »szerenádokkal« költögette fel a békésen alvókat. És ennek ellenére mégis mindenki meggyógyult Tusnádon, de különösen sokan gyógyultak ki az erdélyi szép lányok közül, kigyógyultak a „pártából“, s ezek a ma már szép asszonyok még ma is sokat sírnak a régi, víg és hangos Tusná után.

Ez időkben csak elvéve akadt egy-két igazi beteg, a kik a zajos mulatságoktól félrevonulva a fenyvesek csendjében pihentették fáradt idegzetüket és szívták be az életet adó, üde, tiszta levegőt. Pedig Tusnádnak kitűnő fekvése 656 méternyire a tenger színe felett és ennek ellenére is rendkívül kedvező meteorológiai viszonyaimár eleve pártját ritkító klimatikus gyógyító helylyé tették e fürdőt és e jó tulajdonságai nem maradtak sokáig elrejtve a nagy közönség előtt. Hogy ezeket a kedvező meteorológiai viszonyokat megmagyarázhassam, le kell előbb írnom a tisztelt olvasónak Tusná fekvését. Csikvármegye legdélibb sarkában, az itt erős eséssel tovaázgó Olt folyó völgyében fekszik Tusná. De nem lent, a nyirkos talajon, a hűvös völgyben, hanem mintegy 100—200 méter magasságban a Szurdoktető és Nagy-Csomág hegvek oldalában. A me-redek, fenyő borította hegyoldalon három egymás fölötti lépcsőt alkotnak a házsorok. Az Olt völgye itt erősen szűkült; szemben a fürdővel egy 800 mtr. magas függélyes eséssel bíró sziklaorom mered az égbe; a hajdan sok sólyom fészkeiről nevezetes „Sólyomkő“, mellette a Hargittának legmagassabb csúcsa, az erdőborította »Juharos-tető« látható. Alig hagyjuk el a fürdőt dél felé a kanyargó országúton, már a legközelebbi falúnál megnyílik a völgy, a zúgó folyóból lassan hömpölygő víz lesz, s előttünk fekszik a nagy háromszéki fensík aranykalászos rónáival, közepén a hirtelen székelő várossal, Szepsi-Szt.-Györggyel. Ha északra haladunk, szemben az Olt folyásával, akkor is már a legközelebbi falut egy óriási halmos dombos fensíkon. A csiki fensíkon találjuk. És ez a két nagy lapály lát el bennünket jó száraz nyarakkal, meleg vagy legalább is lanyha éjszakákkal, míg a nyári nap égető hévét eléggé korlátozza az Olt és az óriási erdőségek párolgása, s a kellemes szellő, mely a völgyben lengedez, de szellé fajulni nem tud a völgy kanyargása, s a hegyek pompás alap miatt. Tusná az észak keleti száraz, s az északi hideg szelekből nem kaphat soha egy fuvallatot sem, nyugat felől is védve van a Hargittától csakis délnyugatról hoz néha hozzánk egy-csoly jól eső nyári zivatart fenségesen visszhangzó mennydörgéssel a lanyha déli szél. Az általam 4 év óta pontosan vezetett meteorológiai megfigyelésekből Tusná klímájára nézve a következő legfontosabb adatokat állítottam össze egy kis táblázatba:

Év	Közép légnyo-más	Közép hőmér-sék C°	Derült napok száma	Szeles napok száma	Csapadé-kos na-pok	Csapadék mm-ben
1895	769	18 ⁰	65	15	20	225
1896	768	16.5 ⁰	59	17	25	253
1897	768	17 ⁰	62	21	30	409
1898	768	17.5 ⁰	58	19	37	288

A számok a hivatalos fürdő időszak alatt, azaz június 15-től szeptember 15-éig naponta tett megfigyelésekből kiszámítva középértékeket képviselnek. E számok világosan mutatják, hogy fürdünk klimatikus jó viszonyaival egyetlen subalpín fekvésű klimatikus gyógyítóhely sem vetekedhetik az egy délmagyarországi Marilla-völgyet kivéve. Ez a klíma a fenyvesek ozondu levegőjével együtt az, a mit én Tusná legbecsesebb tulajdonságának, kincsének tartok, s a mire bátor vagyok úgy a szenvedők, mint t. orvostársaim figyelmét felhívni.

Tusná forrásai egyrészt az égvényes-vasas ásványvizek közé tartoznak. Az u. n. „Főkút“ összetételre nézve legjobban hasonlít a giesshübli vagy a nieder-seltersi világhírű forrásvizekhez, s azokat min-

den tekintetben pótolni képes. Csinos, tágas fa-pavilon van építve az óriási mésztuff-sziklából fakadó üdítő forrásra, s a pavillonban feállított kis tejszarnok ellátja a betegeket frissen forralt, meleg tehén-, bivaly- és kecsketejjel, savóval, aludttejjel. »Rezső forrás«-unk legrokonabb a kissingeri „Rákóczi“ vízzel, s 1 literben 3.5 gr. konyhasót, 0.08 gr. oldott vasat, magnesium és natrium bicarbonatokat s kevés jódlithiumot, jódmagnesiumot tartalmaz. Ez a forrás 23 C°-ú és oly gazdag, hogy állandóan két nagy, nyitott basint táplál: egyik a férfiak, másik a nők közös fürdője. Ez a két basin a közönség legkedvesebb fürdő helye a víznek üdítő fürdésre legkellemesebb hőfoka (18° R) és a nap-sütötte medenczék tágas volta miatt. A forrás vize ivó kura alakjában jelentékeny vastartalma daczára igen jó bélmozgást csinál és gyomorhajosoknak is jól rendelhető. Görvélyes hajlamú, vérszegény betegeknél pedig mondhatnám csodákat művel! — Az erdők aljában magasan van elhelyezve a svájci stýlusban épült nagy fürdőház, a mely négy közös »lobogó« medenczét, négy kőfürdőt, egy inhaláló termet, a meleg fürdők számára 16 porcellán medenczét és a hidegvíz procedurák végzésére három kabint foglal magába. A fürdővizet négy 14.5—16.50 R. erősen szénsavas és vasas forrás szolgáltatja, s a meleg fürdők részint forró gőz bevezetésével, részint Csensiczky-féle melegítőekkel vannak ellátva. Végül még egy pompás ivó forrás van mindjárt a fürdőház mellett, a „Mikes forrás“, a mely jelentékeny mennyiségű oldott vasbicarbonatot (0.14 gr. 1 ltr-ben) és sok szabad szénsavat tartalmaz; — vérszegény betegeink kitűnő eredménynyel használják.

Ezekben Tusná balneológiai leírását röviden megadtam, most még egy néhány szót a modern Tusnádról. 1895-ben az időszak végén eltűnt szemünk elől a régi, szűk, korhadt gerendájú gyógyítócsarnok és helyét most tágas park foglalja el. Az 1896. idény kezdetére pedig felépült jóval hátrább, óriási töltések és földmunkák árán a nagy, új gyógyítócsarnok 70 mtr. hosszú, széles fedett sétálójával, bazárjaival, modern társalgójával és óriási, karzattal és színpaddal ellátott táncztermével. Az új gyógyítócsarnokban egész nap élénk élet uralkodik, a multságok hosszú és kellemes sora zajlik itt le a fürdő időszak alatt a nélkül, hogy a zene a zajos társalgás még a közelben lakókat is zavarhatná. A Rezső fürdő és 1896-ban épült, forrásaink fölé pedig csinos vas-pavillonok emelkedtek, melyekben fürge székelő leánykák osztogatják a frissen meritett gyógyítóvizet. Tusná parkirozására rá sem lehet ismerni: jól gondozott, árnyas utak szelik keresztül-kasúl az űs fenyveseket, s a hol lehet és a szemnek kellemes, szép rendben tartott virágágyak, rózsák körök nyújtanak változatosságot.

Fősétálónk mellett az erdő sűrűjében ugyancsak 1896-ban tágas, nagy verandájú czukrász-boltot és kávéházat emeltünk, a melynek közelében délutánonként 4—6 óráig gyönyörködteti a publikumot az első rendű térzene. Ugyancsak itt vannak a játék-helyek is ehelyezve: két fedett tekéző, két croquette-hely és egy pompás, árnyas tennis-pálya égignyúló fenyők között.

E hatalmas befektetések után a magánvállalkozás is kedvező lendületet nyert Tusnádon. A vaskók tünedeznek, s helyükbe szolid, modern berendezésű, izléses nyaralók, szállók épülnek. A szobák spártai berendezése, — a mi az erdélyi fürdők közös tulajdonsága volt, — mind inkább kimegy a divatból, s helyet enged a kényelmes, sőt diszes, magasabb igényeket is kielégítő berendezésnek. Most már alig találni itt ágyat ruganyos ágybetét nélkül és a szoba árába az ágyneműt is beleértik. Kétséget nem szenved, hogy ezen öröndetes újítások a szálló és villatulajdonosok részéről a verseny következtében magukkal fogják ragadni a még most conservatív kisebb háztulajdonosokat is az újítások terére és nem telik belé

két esztendő, hogy a régi, kezdetleges egyszerűségű fürdő teljesen a modern európai színvonalon fog állani.

Sokat lendített Tusnád ügyén az 1896-ban teljesen kiépült vasút, a mely Brassóban a budapesti, és a bukaresti gyorsvonatokhoz csatlakozik, míg felé Csik-Szeredáig vezet, s ott az oláh határ felé fordul, a melyen a gyimesi szoroson át lép keresztül, s csatlakozik a Salacz és Jassy-felől érkező vonatokhoz. A vasut állomás az Olt völgyében fekszik, kies helyen, közvetlen a nagy park tövében; öt perez alatt lehet innen sétálni a fürdőbe.

Végül még kiránduló helyeinkről szólok. Talán egy fürdőnek sincs annyi és oly szép látni valója, mint Tusnádnak! — Kényelmes kocsúton 1 1/2 óra alatt Bálványos-füredre juthatunk, a hol egy pompás kis hidegviz gyógyítóintézet konyhája látja el a kirándulókat. Fél órasi séta út vezet fel a világhírű torjai »bűdös barlang«-hoz, a melynek közelében láthatók az ott szerencsétlenül jártak omladozó sírjai. Jelenleg a barlang veszedelmes része el van zárva. Aggodalom nélkül lehet belé hatolni és hüléses bajok ellen orvosságot találni. Alant a völgyben egy hatalmas szén-sav-gyár sűrít vascsövekbe a barlang bevezetett szén-savját. Itt is még öt évvel ezelőtt forró kövekkel melegítették a fürdőket.

A Tusnáddal szemben meredező »Sólyomkő«-re egy óra alatt, jó kigyó uton felérhetünk s onnan az egész Olt-völgyet beláthatjuk. Míg ha a fürdők mögött emelkedő Nagy-Csomág árnyas útjain feljutunk a tetőre, onnan isteni látványként terül el alant szemünk előtt a Szt-Annató. Leszállva a tóhoz, a mi egy jó félórát vesz igénybe, lehetetlen, hogy az uralkodó csend és vad, elhagyatott vidék varázsa alatt Jókai gyönyörű regéjére ne gondoljunk és szinte halljuk a csábító syrének dalát, s szinte látjuk a sötét tó fenekén az elcsülyedt harangot. A hús Csere János patakjának szűk völgye felett büszkélkedő »Vártető« hegy, az 1500 mtr. magas, medve és vaddisznó lakta »Juharos«, a gyimesi szoros és a Lóvész és Szépviz közötti hajmeresztő vasúti építmények, Málnás-fürdő és még sok más hely mind érdekes czélpontot adnak egy-egy félnapos, egy napos kirándulásnak.

Ezek után még csak annyit, hogy leirtam ugyan Tusnádot és igyekeztem tőlem telhetőleg igazán és jól leírni, de higgye meg a kedves olvasó, hogy azt, a mi itt a testet, s lelket legjobban gyönyörködteti: az isteni szép vidéket, — s azt, a mi a betegnek és egészségesnek legdrágább: az életet adó, tiszta, üde fenyves-levegőt leírni, lefesteni nem lehet, azt itt helyben kell látni és élvezni!

Keresztényszigeti fürdő.

Irta: Hankó Vilmos dr.



szabenvármegyei Kereszténysziget község határában, a Palatinus hegy oldalán 1420 méter magasságban a tenger színe felett fekszik a szász Kárpát-egyesület nagy-szebeni osztályától létesített ez a magaslati gyógyítóhely.

A telep, mely a keresztényszigeti illatos fenyvesektől körülzárt és védett pompás hegyvidéken húzódik meg, Magyarországnak legmagasabban fekvő gyógyítóhelye. A telep épületei: az emeletes főépület étkező-, olvasó- és társalgó termekkel és 22 kényelmesen berendezett vendégszobával, két egyemeletes pavillon 8-8 szobával, továbbá a hidegvizgyógyító-intézettel és mellette fürdővel.

Magas, szelektől óvott fekvése, ideális tisztaságai,

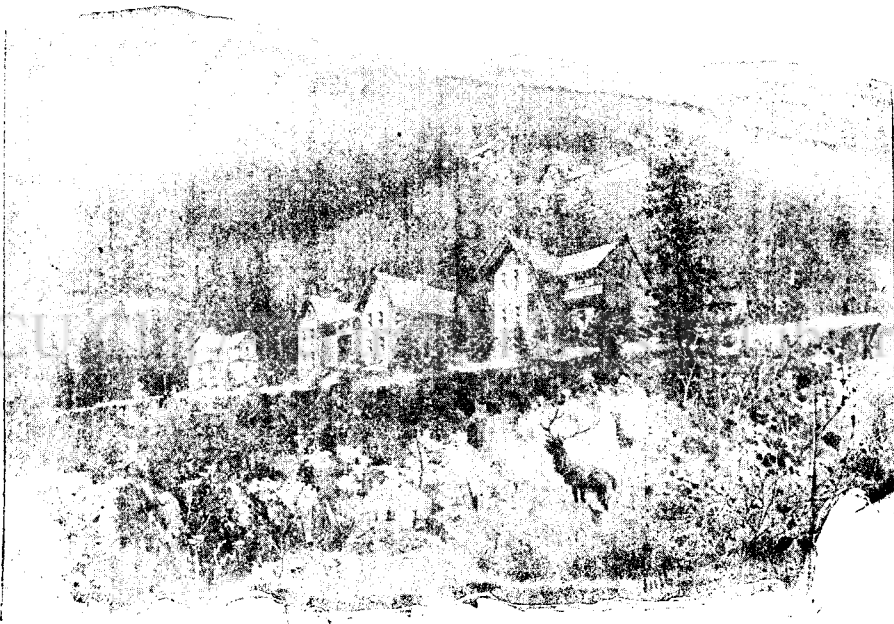
balzsamos levegője, pompás erdei útjai a bájos telepet klimatikus gyógyítóhelylyé minősítik. Denem csak mint klimatikus gyógyítóhely jön ez tekintetbe; gondosan berendezett hidegvizgyógyítóintézetért felkereshetik mindazok, kiknek hidegvizkurára van szükségük.

Ilyen magasan fekvő gyógyítóhelyünk nincs több az országban. Az eddigi legmagasabb csorbai-tó gyógyítóhely magassága 1387 méter. A külföldi ma-

gaslati gyógyítóhelyek közül eléri, vagy kissé túl is haladja a rigit, Innichen fürdőt, Bormiót s nem messze marad el Davostól sem. Ha ilyen lépésekkel halad előre, nem-sokára keresett sanatoriuma lehet a tüdő- és szívbetegeknek.

A főépület környéke parkozva van; a csinos parkból elbűvölő kilátás nyílik a környező határhegyekre.

Nagy Szebentől Keresztényszigetig jó kocsúton, azontúl csak paraszt szekérral járható hegyi úton haladunk. Az út 5-6 órát tart. Az ellátás a telepen jó és olcsó. A kényelmesen berendezett szobák heti ára 5-12 frt közt váltakozik. Az étkezésért személyenkint 10-12 frtot fizetnek.



KERESZTÉNYSZIGET.

Tull Ödön rajza



Bálványosfüred.

Irta: Kelen Albert dr.

Bálványosfüred gyógyító- és fürdőhely Háromszék-vármegyében, a keleti Kárpátok között a Hargittahegység őserdőkkel borított nyulványainak déli szélén, a torjai hegytetőn fekszik, 1140 méternyire a tenger színe felett. Ezt a gyógyítóhelyet minden oldalról sűrű erdőkkel borított magas hegyek környezik; csak itt-ott szakítja meg az erdők sűrűségét egy-egy tisztás vagy rét, mely tarka illatos virágaival a legkellemesebb ellentétet alkot az erdők sűrű árnyékához. Bálványosfüred nagy és fényes multra tekinthet vissza. A lépten-nyomon feltűnő ezer esztendő emlékei kegyeletes visszaemlékezéseket keltenek; nem győzzük bámulni az enyészet hatalmával tíz század óta daczoló, romjaikban is hatalmas váromladékokat. Bálványosfüred természeti szépségeit, kincsekben való gazdagságát, vizeinek, gázforrásainak gyógyító hatását ember emlékezet óta ismerik az emberek és mégsem ismerik eléggé.

Nincs Európának olyan része, a honnan ne tévedne ide évenként egy-egy turista-csoport. Lélekben megtermékenyülve hagyják el mindannyian ezt a világra szóló természeti kincsekben gazdag telepet. A hazai közönség eddig alig ismerte ezt az istentől megáldott telepet, változatos összetételű forrásait, gyilkos- és gyógyító gázokat lehelő barlangjait, dús és értékes vaslápját. Pusztán csak a környék lakói méltányolták áldásos gyógyító tényezőit, daczára az ez ideig ott uralkodó primitív viszonyoknak.

Az eddig parlagon heverő természeti kincseknek a szenvedő emberiség javára való kiaknázására a terület és telep tulajdonosa Apor Gábor báró tette meg az első lépéseket. Leküzdvé minden nehézséget, rövid idő alatt olyan fürdőtelepet létesített, mely a legkényesebb izlésű nyugat-európai közönségnek fokozottabb követeléseit is kielégítheti. Ezzel Bálványosfüred az erdélyi fürdők élére került.

Bálványosfüred modern berendezésével fényesen megczáfolja a magyar, kiváltképen az erdélyi fürdőkről — azoknak felszerelését illetőleg — bár sok esetben épen nem jogosulatlanul — terjesztett vizsziaraszto hireket. A tulajdonosnak kiváló gondja hogy Bálványosfüred sohase válhassék divatos luxusfürdővé, hanem maradjon mindenkorra az, a minék a fájdalom oly korán elhunyt alapító-tulajdonos szánta: maradjon mindenkorra a szószeros értelmében veit gyógyító- és üdülőhelynek.

Bálványosfüred középpontját az ujonnan épült nagy vendégfogadó, a Fidelis fürdők és barlangok alkotják; a nagy barlang egy óriási bükkerdő közepén 924 méternyire fekszik a tenger színe felett. A vendégfogadóból dél felé fenséges panoráma gyönyörködteti a szemet, míg az ellenkező oldalon magas hegyhát védi a telepet az északi szelek ellen. A fürdőtelepen felfakadó gyógyítóforrások vizét és úgyszintén a barlangok gázait több ízben vizsgálták a helyszínen is hirneves chemikusok. A fogadó előtt levő térről kitünően épített kigyó úton lehet eljutni a Búdös, Timsós stb. bar-

langokhoz. A barlangok torkát czélszerűen végzett falazással megszükitették; egy ülőhelyekkel ellátott tágas boltozatú csarnokot létesítettek, a melyben a gyöngébb szervezetűek is veszély nélkül időzhetnek. Ebbe a csarnokba lépve testünket sajátos melegség járja át és izzadság lepi el, mely érzés a barlangot betöltő szén-sav élettani hatásából ered.

A gázfürdő gyógyító erejét kitünő eredménnyel használják rheumatikus bajoknál, ischiasnál, bénulásoknál; az oldalfalakról lecsepegő víz pedig nagyon hatásos szemvíznek bizonyult. A szénsavgáz a gyógyító hatását már ősrégi idők óta ismerik; Bálványosfüred a legkülönbözőbb összetételű ásványvizekkel rendelkezik; a természet a szó teljes értelmében elárasztotta ezt a helyet ásványvíz-áldásával. Van itt tiszta édes víz, egyszerű savanyúvíz, vasas víz, glaubersós víz, konyhasót tartalmazó víz, timsós víz; e vizeket különböző összetételűknél fogva a legkülönbözőbb betegségi esetekben használják. A források vizét ivásra, fürdésre egyaránt alkalmazzák, még pedig orvosi kitünőségek egyértelmű véleménye szerint nagy hatással a következő bajokban: csúz, köszvény, sápkor, idegbajok, bőrbántalmak, görvély és angolkor ellen, de legkivált a női szervek betegségeinél, izzadmányok felszívódására, rendetlen vérzések, idült petelob stb. esetében.

E természetes gyógyító tényezőknél kívül a Bálványosfüreden gyógyulást kereső betegeknek még egy a balneotechnika legújabb vívmányaival felszerelt és minden tekintetben kielégítő Kneipp- és Winternitz rendszere szerint berendezett hidegvízgyógyító intézet is áll rendelkezésre. A vendégfogadó mellett pompás bársonyos gyepen a meztlábjárás kitünően bevált gyógyítás módját lehet gyakorolni. Kiránduló helyei a Szent Anna tava, melynek elragadó szépsége és fenséges környéke koszorus költönket, Jókai Mórt is megihlette és itt van a híres Bálványosvár, a rabonbánok vára, az ősi pogányvallás hiveinek utolsó menedékhelye stb. Bálványosfürdő nem luxusfürdő, hanem azért a fürdővendégek szórakozásáról, a tartózkodás kellemessé tételéről kellelőleg gondoskodtak. Jól gondozott és virágokkal díszített park kényelmes padokkal és tágas tornáczczal — melyről páratlan szép panoráma gyönyörködteti a szemet — áll a vendégek rendelkezésére. A jól gondozott árnyékos erdei utakon kisebb nagyobb távolságban kényelmes padok hívnak pihenőre. Az egész hely portól mentes. Az olvasó-teremben zongora, képes folyóiratok, bel- és külföldi ujságok, az erdőben pedig tekepálya és különféle tornaeszközök állnak rendelkezésre.

A fürdőtelep fogadjában — mely svájci stílusban épült — 60 kényelmesen berendezett, száraz, világos, magas, az egészségügyi követelményeknek minden tekintetben megfelelő szoba van; majdnem mindenik előtt kis balkon. Az épületet vízvezetékekkel is felszerelték. A fürdőigazgatóság kezelése alatt álló vendéglő egészséges és a gyógyítás czéljának megfelelő teljesen egészséges és izléses étkezést biztosít. Állandó fürdőorvos, gyógyítótár és postahivatal. Legközelebbi vasuti állomás Büksszád-Bálványos — a brassó-gyimesi vonalon — honnan a fürdőtelep kocsin egy óra alatt könnyen elérhető.



Korond gyógyítófürdő.

Irta: Fialka Gusztáv dr.

Megnyílt a küküllőszög-sóváradi helyi érdekű vasút és így Erdély egy igen kedves kis fürdője. Korond, könnyebben hozzáférhető lett a gyógyulást keresők számára.

Udvarhelyvármegyében, a székelyek földjén, a vadregényes korondi völgyben, a hasonlónevű patak mellett fekszik 534 méter magasságban, gyönyörű park közepette Korond gyógyítófürdő, mely éghajlati viszonyainál, gyönyörű fekvésénél és forrás vizcinek szerencsés vegyi összetételénél fogva ritkítja párját nemcsak hazánkban, de büszkén mondhatjuk, egész Európában.

Korondot 1892-ben Gáspár Gyula, marosvásárhelyi kereskedő vette meg és nagy anyagi áldozatok és sok fáradság árán a modern fürdők színvonálára emelte, a parkot kibővítette, több új villát épített, a régi épületeket jókarba helyezte és azokat teljesen ujonnan bebutorozta, úgy hogy Korond ma már a magasabb igényeknek is teljesen megfelel. A fürdő új tulajdonosának, hozzájárulásával posta- és távirat-hivatalt rendeztek be a telepen, mely a fürdő időszak alatt t. i. július 1-étől szeptember 1-éig ott működik.

A fürdőnek három ásványforrása van és pedig a szénsavas sóvizet szolgáltató »Sós-forrás« és a két szénsavas vasas vizü t. i. a »Főkút« és az »Erzsébet vasas forrás«. Utóbbi, a vasasabb, nevét megboldogult felejthetetlen királynénk emlékére nyerte, miután azon a napon foglalták be, melyen felséges asszonyunk szíve megszuñt hű népeért dobogni. A sós-forrás vize, mely 15% konyhasót és 1% szabad szénsavat tartalmaz és melynek hőmérséke 18° C., bő mennyiségben tágas medenczébe folyik. A medenczében összegyűlt sósvíznek szabad befolyása van minék következtében a víz mindig tiszta marad és magas szénsav tartalmánál fogva kellemesen és végtelenül üdítően hat a fürdőzőre. A »Főkút« vize, két, az előbbinél valamivel kisebb, fedett medenczét (lobogó fürdőt) táplál, fürdés czéljából kádakba vezetik és ivásra szolgál. Az »Erzsébet vasas-forrás« vízének hőmérséke 12° C. A fürdő- orvos rendelkezése és előírása szerint sósvizes kádfürdőket is szolgálnak a fürdővendégeknek.

Az árnyékos parkban elszórtan tizenkét épületben mintegy százhusz szoba áll a fürdővendégek rendelkezésére, mely szobák ára napi 40 kr. és 1 frt 60 között ingadozik. Egész időszakra véve a szobák jóval olcsóbbak. Első időben a társalgó, olvasó- és játékszoba fogadja be a vendégeket, hol a legnagyobb kényelemről gondoskodtak. Itt zongora, tekeasztal, különböző napi- és hetilapok, könyvek stb. állanak a fürdőző közönség rendelkezésére. A szabadban már sokkal több szórakozás nyílik, itt van a tennis pálya, orosz kugli, croquette-hely, gyermekek számára hinták, tornaszerek stb. A fürdőközönséget elsőrangú cigánybanda szórakoztatja mely a fő-étálon külön e czélra épült pavillonban naponta kétszer játszik. A vendéglő igen jó kezekben van és a fürdőorvos felügyelete alatt áll. Az étkezés olcsónak mondható. Reggeli, ebéd, vacsora egy személy számára bérletben 1 frt 50 kr. De étlap szerint is lehet olcsón étkezni. A vendéglőnek igen kényelmes és tágas étterme és nagy tornácza van. A parkban kápolna is áll, melyben hetenként egyszer istentisztelet tartanak.

Korond gyógyítófürdő ásványvizei igen szerencsés vegyi összetételűek, levegője ozonódús, sóval telített és pormentes, éghajlati viszonyai felette kedvezők. A hőingadozások a telepen a nap különböző szakáiban a legminimalisabbak, a különbség a déli, reggeli és esti hőmérsék között alig 1—2° C., a közép hőmérsék az időszak alatt reggel + 12° C., délután + 21° C., este pedig

+ 18—20° C. A parkot magas lombos szilfák teljesen megvédik a szél ellen. Ennek következtében javulva van Korond vérszegénységénél, sápkornál, idegbetegségekénél (neurastheniánál), aranyeres bántalmaknál, hosszantartó betegségek (pl. influenza, typhus, malaria, stb.) után fellépő általános gyengeségénél, a nyákhártyák hurutos bántalmainál, mint tüdő-, gége-, gyomor-, bél- és hólyaghurutnál, minden női bajnál és az említett betegségek után visszamaradt izzadmányoknál, de főleg tüdővészénél. Ez utóbbi borzasztó betegségben szenvedő embertársaink Korondon a sóval telített levegő belégzése által újra felélednek, azok, kiknél a folyamat csak kezdődő stadiumban van; egy két évad alatt, teljesen megbetegedettek pedig egy itt töltött nyár után erősebbeknek érezvén magukat, jó reményekkelelve hagyják el szeptemberben hazánk »Gleichenbergjét«.

Korondnak állandó fürdőorvosa van, ki felügyel a vendéglő konyhájára, a fürdők helyes kiszolgáltatására és az összes egészségügyi intézkedések miatt desinfectio stb. pontos keresztülvitelére. A fürdőorvos rendelkezése nélkül fürdővendég fürdőt nem kaphat. Így eleje van véve igen sok hazai és külföldi fürdőben divó rossz szokásnak, mely szerint a fürdőbe érkező beteg nem keresvén fel az orvost, egy rézibb fürdővendég vagy a fürdőhelyen alkalmazott valamelyik egyén tanácsával él és több heti ott tartózkodás után betegben távozik, mint a hogy érkezett, szidva a fürdőt és azt, ki őt odaküldte.

Simó Zsigmond dr., 1895-ban Korond fürdőorvosa, e tárgyban a következő szabályzatot dolgozta ki:

»Minden vendég tartozik az orvosnál jelentkezni. Az orvos rendelkezése nélkül semmiféle kurát használni nem szabad. Az általa kiállított rendelő lap előmutatása után vesznek fel bárkit az állandó vendégek sorába. Az orvos által »szabadkurát« nyert vendég tetszése szerint használhatja a fürdő bármelyikét és az ivókurát. Ha pedig valakinek a »szabadkurát« irták elő, tartozik szigorúan emellett maradni már csak azért is, mert mást hiába kér, kiszolgáltatni azt neki senki sem fogja.« Ezt a szabályzatot a fürdőigazgató-á; elfogadta és azóta mindig szigorúan keresztül is viszi. A fürdőorvos továbbá pontosan előírja a súlyosabb betegek étkezési rendét és ügyel arra, hogy a beteg és a vendéglő személyzete rendelkezéseit pontosan betartsák. E szabályoknak gondos keresztülvitelére Korondon igen fontos, hol a fürdővendégek nagy része beteg vagy reconvalescens. És e szabályok szigorú keresztülvitelének köszönheti Korond nagyrészt azt az örvendetes fellendülést, mely az utolsó években oly feltűnő módon tapasztalható. Hogy a tisztaságra mily gondot fordítanak, mutatja az az intézkedés, hogy az évad megkezdése előtt minden szobát ujonnan kimeszelnek és az összes butorokat ferlőtlenítik, mi akkor is mindig megtörténik, ha egy fürdővendég a fürdőből végleg való távozása után szobáját egy más vendég veszi át. Ez intézkedés azért feltétlenül szükséges, mert Korondot igen sok tüdővész ember látogatja. A fürdőorvosnak teljesen felszerelt kézi gyógyszerháza van.

Korond vasas vize nem csak mint gyógyítóvíz, hanem mint üdítő ital is figyelemre méltó. A fürdőtelepen a betegek nagy része — azokat kivéve, kiknek ezt a fürdőorvos bármely oknál fogva betiltja — minden étkezésnél borral vagy anélkül a főkút vizét isszák, mely körülmény a vér képzésére nagy befolyással bír, miután újabb élettani kísérletek alapján bizonyult, hogy csak is a telt gyomor tudja a vasat kellőképen feldolgozni. A főkút vizét nem csak Korondon isszák a fürdővendégek, hanem az mint hatásos gyógyítóvíz a kereskedelemre is kerül és egész hazánkba szé küldik. »A töltés és dugaszolás kifogástalan,« mondja Boleman István dr., királyi tanácsos, az 1896-iki, ezredévs országos kiállítás alkalmából

irt „Magyar fürdők és ásványos vizek“ című munkájába a korondi főkút vízének kezeléséről, és egyetemeink tanárai is igen kedvezően nyilatkoztak a korondi víz hatásáról. A korondi főkút vize hatásánál fogva egyenrangú igen sok hazai és külföldi előkelő vasas vízzel, az olcsóságát illetőleg túlhaladja valamennyit, miután egy literének ára palaczkozva, dugaszolva 7 kr.

Ma a kis viczinális vasut mozdonya csak Sóvárádig hozza a fürdővendéget, onnan kocsin kell még másfélórát mennie, míg eléri azt a fürdőt, melynek vizétől várja felgyógyulását. Ez ma van, de nemsokára tovább építik a vasutat, és akkor megvalósul egy álom, amelyhez hasonlót Erdély legtöbb fürdője álmódja: Korondon vasuti állomás lesz.

KÜLÖNFÉLÉK.

LABORATORIUM.

A büdöspataki „Ersébet-kút” vízének kémiai összetétele.

Hankó Vilmos dr.-nak, a budapesti II. ker. áll. főreáliskola kémiai tanárának elemzése.

I.

Egy kilogramm vízben foglalt alkotórészek grammokban:

Calcium	0 2355 gr.
Natrium	0 1392 ..
Magnesium	0 0490 ..
Kalium	0 0061 ..
Vas	0 0061 ..
Mangán	0 0024 ..
Lithium	0 0009 ..
Chlor	0 1597 ..
Kénsav (SO ₄)	0 3603 ..
Szénsav (HCO ₃)	0 6487 ..
Kovasav (SiO ₂)	0 0154 ..
Jod	Nyomok
Összesen ..	1 6288 gr.
Szabad szénsav ..	0 4277 gr.
Kénhydrogén	5 3688 köbcnt.
Hőmérséklet	14 5° C.

II.

A büdöspataki „Főkút” vízének kémiai összetétele:

(Az alkotórészek sókká alakítva).

1000 gr. vízben:	
Calcium bicarbonat	0 5062 gr
Calcium sulfat	0 3759 ..
Magnesium bicarbonat ..	0 2980 ..
Natriumchlorid (konyhasó) ..	0 2384 ..
Natrium sulfat	0 1404 ..
Kalium chlorid	0 0221 ..
Vasbicarbonat	0 0193 ..
Manganbicarbonat	0 0077 ..
Lithium chlorid	0 0054 ..
Kovasav	0 0154 ..
Jod	Nyomok
Összesen ..	1 6288 gr.
Szabad szénsav	0 4277 ..
Kénhydrogén	5 3688 ..
Hőmérséklet	14 5° C.

Hankó dr. az elemzés munkájának kapcsán a víz értékéről a következőleg nyilatkozik:

„A büdöspataki „Főkút” vize az elemzés tanúsága szerint kitünő hideg földes, kénes ásványvíz. A vízben lényeges alkotórészek a kénhydrogénen kívül: a calcium-, magnesium

és vasbicarbonat, a calcium sulfat, a konyhasó és a natriumsulfat. A büdöspataki vizet a kénhydrogén jelentékeny mennyisége s a többi lényeges alkotórész kedvező aránya a csoport (a hideg földes, kénes ásványvizek csoportja) legkiválóbb tagjai közé helyezi. A büdöspataki „Főkút” vize a hasonló természetű vizek között a legközelebb áll a hírneves weilbachi (Poroszország) és meinbergi (Németország) kénes forrásokhoz; amazzal teljesen megegyezik, ezt pedig felülmulja kénhydrogén tartalomra nézve. A büdöspataki víz igen jól értékesíthető azokban a bajokban, a melyekben a hideg földes, kénes vizek javalva vannak. Mint ilyen, teljesen méltó az orvosok figyelmére; a büdöspataki fürdő pedig — mely ennek a kiváló gyógyító tényezőnek az áldását kínálja — igazán érdemes a nagyközönség pártolására.”



FÜRDŐI HÍREK.

Védünk mint fürdőtulajdonos. József Ágost főherczeg kabolapolyánai vadászterületéhez kívánja csatolni a gyertyánligeti gyógyítófürdőt és legközelebb megkötik a váár szerződést *Widder Péter* dr.-ral a fürdő tulajdonosával. A gyógyító telepet azonban a főherczeg továbbra is fönntartja, sőt 10 szobát tart fönnt a szegény betegek számára, a kik díjtalan kezelésben is fognak részesülni. *József Ágost* főherczeg már évek óta leginkább Gyertyánliget környékén vadászik, mert a kabola polyáni pagonyt jobban kedveli, mint a kuzit.

Élhetetlenség. A napokban egész gyűjteményét kaptuk ama prospektusoknak, a miket külföldi fürdőhelyek bocsátottak közre. A szives beküldő ezzel a halmaz füzettel s itt-ott kötetel azt akarta dokumentálni, hogy a külföldi fürdők mennyivel jobban értik a reklámozás dolgát, mint a miénk s hogy a költséget nem kímélik. Ezek a prospektusok majdnem kivétel nélkül csinos illusztrációkkal

tarkítvák s kiállításukban díszesek is. Mondani sem kell hogy a reklámfüzeteiket terjeszteni is tudják, még pedig széles körben, aminek azután természetes következménye az, hogy a reklám révén vendégekhez is jutnak. Nálunk a fürdőprospektusok még mindig nem játszanak nagyobb szerepet amínthogy a reklámmal sem igen tudnak élni a fürdőtulajdonosok. Azt ugyan a kisebbik része megteszi, hogy április vagy május hónapban holmi kis hirdetést közlétesz, négy-szer ötször, de ezzel a reklámozás ügyét befejezte. Arról sincs szó nálunk, hogy az egymáshoz közel eső fürdők tulajdonosai összeálljanak s közös költségen nagyobb szabású hirdetés útján szóljanak fürdőhelyeikről, amint ezt a németországi északi tengeri fürdők, vagy az ausztriai gyógyítóhelytulajdonosok teszik. Pedig hát a szépségek épen úgy megtehetnék, mint az erdélyiek, akiknek fürdői majdnem egy csomóban vannak. Kivétel természetesen itt is van. Vannak fürdők, amelyeknek prospektusai a külföldiekkel versenyeznek s amelyek a reklámozás terén is helyt állanak. De hát hány van ilyen? Amíg pedig fürdőtulajdonosaink legnagyobb része odujába vonul s a nyári meleg napokban hiába várja a vendégeket, addig a jó magyarok a haza határain kívül keresnek és találnak fürdő- és nyaralóhelyeket, vajmi keveset adva arra, hogy hazaárulókká nevezik őket.

A kolozsi sósfürdő kibővítése.

A kolozsi fürdő, melyet Kolozsvárról, sőt messze vidékről is nagyszámú közönség szokott fölkeresni kitünő gyógyítóhatású sósvize miatt, most nagyszabású átalakításon ment keresztül. A fürdőt kezelő Kolozsváros ugyanis a fürdő területén egy új emeletes házat építtetett, melynek földszintjén a vendéglő helyiségei, az emeleten pedig lakószobák vannak. A régi vendéglőt emelettel láták el, úgy, hogy a lakószobák száma jóval nagyobb lesz az eddiginél. A fürdőnél továbbá vízvezeték s szökőkutat állítottak és nagyobb szabású parkot létesítettek, tennis- és teke-pályákkal. Ezek a szükséges befektetések bizonyára gyarapítani fogják a fürdőzők számát. Mint értesülünk, több kolozsvári és vidéki lakós villákat fog épí-

tetni a fürdő közelében. Általában minden lehető meg tesz a kolozsi városi tanács *Zabulik* László polgármesterrel élén. a fürdő fejlesztése érdekében. Az új fürdőorvosban: *Halász* János dr.-ban, szakértő és buzgó orvost nyertek, ki szintén lelkesen buzgólkodik abban, hogy a fürdő a modern igényeknek megfelelően alakítsák át. Az E. K. E. tagjai e furdőben 50 % kedvezményt élveznek.

Málnás-fürdő. Julius 3-án szép, derült nyári vasárnapon tartották a megnyitóját a szép, kedves Málnás-fürdőnek. A vármegye székhelye, Sepsi-Szt.-György város és a vidék intelligens közönsége kapva kapott az alkalmon, hogy kedves fürdőhelyét ismét megláthassa. Már a reggeli vonat hozta a vendégek nagyrészt Málnás-fürdőre, a hol *Ótvös* Gerő dr. körorvos, fürdőigazgató fogadta őket a rendezőség élén, zeneszó mellett, melyet a marosvásárhelyi zene szolgáltatott. Déli tizenkét órakor diszebédén vett részt a társaság a fürdői vendéglőben, a hol az izletes ebéd mellett emelkedett hangulat uralkodott. Délután a tézene után kedélyes tombolajáték folyt le s a nyári szép estén tüzijátékban gyönyörködtek a vendégek. Vacsora után, esti kilencz órakor pompás táncmultság következett. Epizóduszamba ment, a mikor a sepsi szent-györgyi kerékpárosok acetilénlámpásokkal, sorakozva indultak el hazafelé.

Kösvényesek szanatoriuma. A *Fango* (vulkanikus iszap) gyógyító-mód hasznosítására és alkalmazására részvénytársaság alakult Budapesten. A külföldön nagy sikert elért gyógyító-mód szanatoriumát az Aréná-úton építik meg. Szegényeket a szanatórium ingyen gyógyít. A részvénytársaság is egyik alapító igazgatója lett *Dániel* Gábor orsz. képviselőt, a ki törzsgyökeres székely ember, de a ki a székely érdekeket úgy támogatja, hogy a székelység gyógyítófürdőinek ellenében idegen gyógyítómódok támogatói közé lép. Hiszen a *Fango* összetételét *Ludwig* elemzése nyomán jól ismerjük. Állíthatjuk, hogy az a hatás, a melyet ennek az idegenből drága pénzen szerzett vulkanikus iszapnak tulajdonítanak, nincs ehez az állítólag gyógyító-anyaghoz, iszaphoz kötve; elérhető ez sokkal nagyobb eredménnyel hazai iszappal is, pl. a kovásznai pokolsárral.

A haladó Előpatak. Az előpataki fürdőn a következő újítások történtek s fogják történni: új villák épültek, a régi házakat új butorokkal, a meleg fürdőházat porcellán kádakkal látták el. A budapesti Siemens-cég az előpataki fürdőn -- ha a tárgyalások sikerre vezetnek --

már a legközelebb elektromos világítást rendez be. Tervbe van véve egy díszes gyógyító és ivócsarnok építése is.

Bérbeadó fürdő. A nagy látogatottságnak örvendő *Hargitai fürdőt*, mely Csik-megyében a Hargitahegy egyik völgykatlanában fenyveserdő közepett a legvadregényesebb helyen fekszik, s mely áll két savanyu-vizforrásból, két szénasbarlangból, két hideg fürdőmedenczéből, 8 vendég-szobából, 1 ebédlőből, mellék-szobából, konyhából és kamarából, az alsóbb néposztály számára 12 egyszerű szoba-féle menedékhelyből és szekérszínből, s 10 vendégszobából álló házból 3 esetleg 10 évre, sőt a fürdő kiépítésének feltétele alatt hosszabb időre is bérbe adják.

Személyi hírek. *Vámosy Vilmos* dr. egyetemi m. tanár Tusnádon, *Fialka Gusztáv* dr. budapesti gyakorló orvos Korondon megkezdtek fürdő-orvosi működésüket.



ÁSVÁNYVIZÜGY.

Vasuti szállítási díjak mér-séklése. Az E. K. E. felterjesztésére a kereskedelemügyi miniszter úr f. évi május hó 11-én 29.233 sz. alatt a Budapestre szállítandó erdélyi ásványvizek részére díjkezdvezményt engedélyezett. -- Ez az engedély kocsis és fuvarlevelenként legalább a) 5000, b) 10.000 klgért való díj-fizetés mellett a következő mérsékelt díjtételeket tartalmazza:

Honnan	Hová			
	Bpest		Bpest déli	
	dunapart József város Aranyföld Lipót város nyug. part.	vasút	vasút	vasút
	fillér 100 klgért.			
	a	b	a	b
Besztercze	246		255	
Bethlen	237		246	
Galgó	237		246	
Szász Régen	257		267	
Kézdi Vásárhely	336	273	345	283
Kovászna	328	266	337	276
Sz.-udvarhely	283	221	293	211

Igen örvendünk, hogy egyesületünk hosszas utánjárás után ezt a kedvezményt az ásványviztulajdonosok részére kieszközölte.

Vármegyék a hazai ásványvizek érdekében. Érdekes és fontos határozatokat hoztak a vármegyék a hazai ásványvizek terjesztése tárgyában. E határozatokat egész terjedelmükben itt közöljük:

1. Fász Nagy-Kun-Szolnokvármegye.

21904. kgy. 898. Tárgyalatott az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek a hazai ásványvizek purlolása tárgyában a vármegye törvényh. bizottságához intézett 12. sz. megkeresése.

Olvastatott a vmegyei főorvos, valamint a vármegyei közegészségügyi

bizottságának ide vonatkozó szakvéleménye.

Határozat.

A vmegye törvényhatósági bizottsága tekintettel arra, hogy ki-váló orvosi tekintélyek, de a tapasztalat is azt bizonyítja, hogy hazai ásványvizeink közegészségi szempontból a külföldi ásványvizekkel kiállják a versenyt; a mellett kétségsbe vonhatlan tény az, hogy hazánk különféle ásványvizekben annyira gazdag, hogy nem csak hazánk szükségletét elégítenék ki, de legalább is azon mértékben volnának képesek a külföldre való szállítást is eszközölni. Amint fájdalom manapság hazai ásványvizeink hazánkba szállíttatnak; de figyelemmel a hazai ásványvizek forgalmának emelésével járó nagy közgazdasági előnyökre is, a törvényhatóság a hazai ásványvizek forgalmának minél nagyobb emelését felette kívánatosnak tartja és azt a lehetőségig pártolja.

Miután azonban vármegyénk területén ásványvizeink póttadóval, fogyasztási adóval terhelve nincsenek, e tekintetben intézkedés szükségére nem forog fenn. A törvényhatósági bizottság csakis a szódavíz és külföldi ásványvizeknek fogyasztási adóval leendő megterhelését tudná pártolni.

Hazai ásványvizeink forgalmának emelése céljából szükségesnek látja a törvényhatósági bizottság, hogy a vármegyei területen a köz és magánkórházakban -- a mennyiben azt a gyógyászati igények megengedik -- kizárólag csak a hazai ásványvizek használtassanak.

Hazai ásványvizeink forgalmának emelése és állandó biztosítása céljából kívánatosnak tartja a vármegye törvényhatósági bizottsága, hogy a hazai ásványvizek pártolását kezdeményező Erdélyi Kárpát-Egyesület odahatna, hogy hazai ásványvizeink a lehetőség szerint olcsó áron hozassanak forgalomba, mert egyedül ezen mód látszik legcélszerűbbnek hazai ásványvizeink forgalmának emelésére és a külföldi ásványvizek kiszorítására, mert a tapasztalat is igazolja, hogy a mostani elég magas árak mellett, a mikor az ásványvíz a sok tőke befektetést igénylő borárral majdnem egyenlő, a fogyasztás mérvének jelentékenyebb emelése alig várható.

Végül szerfelett célszerűnek tartaná a törvényhatósági bizottság azon intézkedést, hogyha különösen a melegebb évszakokban üdítő ásványvizeink az egyes vasuti állomásokról mérsékelt áron elérhetővé válnának.

Egyben felhívja a törvényhatóság bizottsága a fősolgabírákat, az összes helyhatóságokat és a

hatósági orvosokat, hogy ezen határozat intenciójának értelmében, saját hatáskörükben a hazai ásványvizek forgalmának emelése céljából társadalmi uton is minden lehetőt megtegyenek.

Kelt Szolnokon, Jász-Nágykunszolnok vármegye törvényhatósági bizottságának 1898. évi június hó 27. napján tartott közgyűlésében.

Jegyezte és kiadta
Eiró Mátyás s. k.
vm. jegyző.

2. Árvavármegye.

Árvavármegye törvényhatósági bizottságának Alsó-Kubinban 1898 évi május hó 12-én s következő napjain *Kürthy Lajos* főispán Ó Méltósága elnöklété alatt tartott tavaszi rendes közgyűléséről felvett jegyzőkönyv kivonata: 1898/kig. szám alatt: Az Erdélyi Kárpát-Egyesület átirata, hogy a vármegye közönsége által támogattassék az egyesület abbeli törekvése, miszerint a belföldi ásványvizeknek kiszorításával az ország határain belül és lehetőség szerint a külföldön is nagyobb fogyasztási piacok biztosíttassanak.

Határozat

A törvényhatósági bizottság felismerve és méltányolva az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek nagyfontosságú azon törekvését, melylyel ásványvizeink versenyképességét biztosítani akarja, készségesen kimondja, hogy a hazai ásványvizek terjesztésére, s ezzel kapcsolatosan a külföldi ásványvizeknek kiszorítására megindított minden egészséges mozgalmat támogatni kész és végett a vármegye főorvosát és járási orvosait az Erdélyi Kárpát-Egyesület balneológiai szakosztályával való egyetértő eljárásra utasítja.

Miről a megkereső egyesület, valamint ezen határozatnak végrehajtása céljából a vármegye alispánja és az összes törvényhatósági orvosok értesítetni határozatnak

Kmf. Jegyzé és kiadta:
Csaplovics Simon,
vm. főjegyző.

3. Liptóvármegye.

3071 szám. 1898—25. Olvastatott az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek f. é. február 28-án 12. sz. a kelt s a megyei főorvos által véleményezett kérése a hazai ásványvizeknek a külföld ilyes termékeinek versenyével szemben való megvédése tárgyában.

Határozat

A vármegye közönsége a megkereső egyesület által indított moz-

galmat közhelyesléssel üdvözlí s az elfogadásra ajánlott javaslatokat készséges örömmel magáévá tevén, a fenti körlevelet, kiemelésével annak, miszerint meggyekben az ásványvizek fogyasztási adónak alávetve nincsenek, a t. fő- és járási orvosoknak, úgyszintén a megyei kórház gondnokainak tudomás és e szerint való eljárás végett másolatban kiadatni rendeli

Miről értesítendők: 1. az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek t. Elnöksége Kolozsvárt, 2. a megyei tisztí főorvos, 3. a 4 járási orvos, s 4. a megyei kózház gondnoksága.

Liptószentmiklóson 1898. év május hó 27-én tartott tavaszi rendes közgyűlésből

kiadta:
Balló Rudolf,
vm. főjegyző.

4. Máramarosvármegye.

Máramarosvármegye törvényhatósági bizottságának Szigeten, 1898 évi október hó 14-ik napján tartott rendes közgyűlési jegyzőkönyvéből kiirt cikkk.

490 kgy. 13595 alispáni szám. A vármegye alispánja bemutatja az Erdélyi Kárpát-Egyesület 12/98 számú körlevelét, melyben arra kéri fel a törvényhatóságokat, hogy a hazai ásványvizek terjesztését saját hatáskörükben is előmozdítsák

Határozat

A törvényhatósági bizottsági közgyűlés teljesen méltányolván az Erdélyi Kárpát-Egyesület azon minden tekintetben üdvös és fontos törekvését, melylyel hazai ásványvizeinknek megfelelő elterjedést óhajt biztosítani, a vármegyei tisztí főorvos és a máramarosvármegyei orvosgyógyász rész egyesület véleményének meghallgatásával — különös tekintettel arra, hogy a megindított mozgalom vármegyénkre, a melyben különböző összetételű és gyógyító hatású ásványvíz források oly nagy mennyiségben és oly kitünő minőségben fordulnak elő — kiválófontossággal bír, — felhívást intéz az első fokú közigazgatási hatóságokhoz, hogy a rendelkezésükre álló eszközökkel, a hatósági orvosokkal egyetértőleg, a fentebb ismertetett célt és törekvést legjobb belátásuk szerint elégegetni igyekezzenek.

Hasonlóképen felhívja a törvényhatósági bizottsági közgyűlés a főszolgabírák és polgármesterek útján az összes járási orvosokat, valamint Sziget város orvosát, hogy a hazai ásványvizek terjesz-

tését hazafiai kötelességüknek tekintsék, és különös figyelemükbe ajánlja az e tárgyban a máramaros vármegyei orvosgyógyász rész egyesület által a vármegye összes orvosaihoz a legutóbbi időben intézett felhívást.

Felkéri továbbá a bizottsági közgyűlés a bánya és erdőkincstár tekintetes igazgatóságait, hogy a magas kincstár tulajdonát képező gyógyítófürdők és ásványvízforrások jó karban tartása, megfelelő ismertetése és a nagyközönség részére hozzáférhetővé tételük által a hazai ásványvizek terjesztése érdekében megindított nagyfontosságú mozgalmat kitűzött céljához közelebb hozni és törekvéseiben támogatni méltóztassanak.

Felkéri végül a bizottsági közgyűlés a vármegye tekintetes kórházi bizottságát, hogy megfelelő intézkedéseivel odahatni szíveskedjék, hogy a vármegyei közkórház betegek részére kizárólag hazai ásványvizek rendeltessenek.

Mely elhatározásáról a bizottsági közgyűlés az Erdélyi Kárpát-Egyesület elnökségét, a máramarosvármegyei orvosgyógyász rész egyesület elnökségét és a vármegyei tisztí főorvost értesíti.

Kmf. Jegyzette és kiadta:
Huber Ödön,
átjegyző.

5. Borsodvármegye

1898. évi június hó 13-án Borsodvármegye részéről tartott rendes évnegyedési bizottsági jegyzőkönyvének kivonata.

240 szám kgy. 1898. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület 12/1898. sz. alatt kelt átiratában az iránt keres meg, hogy a hazai ásványvizek terjesztésére irányuló mozgalmat, vármegyénk törvényhatósága is támogatassa.

A megkereső egyesületnek ezen átiratát, — az állandó választmány véleményének meghallgatásával vármegyénk tisztí főorvosának, a járási orvosoknak, valamint a miskolci közkórház igazgatóságának, kellő figyelembevétel és pártolás végett másolatban kiadjuk.

Erről az Erdélyi Kárpát-Egyesület t. Elnökségét, kérelméhez képest — jegyzőkönyvi kivonaton értesítjük.

Kmf. Kiadta:
Gaszner Gyula,
tb. főjegyző.

6. Hontvármegye.

Hontvármegye törvényhatósági bizottságának Ipolyságon, 1898. évi ápril hó 14 én tartott rendes közgyűléséből.

21 szám. M. B. 1898. 2776.

alisp: 1898. Az Erdélyi Kárpát Egyesület átirata, a hazai ásványvizek terjesztése s ezzel kapcsolatosan a külföldi ásványvizeknek kiszorítására megindított mozgalom támogatása iránt.

Határozat.

Teljesen egyetértve az átiratban kifejezésre jutott azon nézettel, miként külföldi ásványvizeknek egy oly országba igen nagy mennyiségben való behozatala, mely országnak talán egész Európában legtöbb ásványvize van ezen — a szükség által semmi tekintetben sem indokolt behozatalnak csökkentése, illetve a hazai ásványvizeknek érvényre juttatása által való kiszorítása, hazánkra nézve fontos közgazdasági kérdést képez: vármegyénk törvényhatósága teljes készséggel hozzájárul mindazokhoz, mik az átiratban a kitűzött cél elérésének módzataiként jeleztek, s kimondja hogy az irányban megindítandó mozgalmat saját hatáskörében támogatni fogja.

Miről a nevezett egyesület, megkereséséhez képest, értesített, s a vármegye főorvosa már ez alkalomból felhívni határozatott: miként a megyei kórház használatára ne külföldi, hanem, — a mennyiben alkatórészekre és gyógyító hatásra egyeznek, — hazai ásványvizek rendeltessenek.

Továbbá, úgy a megyei fő, mint a járási és városi orvosok felhívatnak, miként az Erdélyi Kárpát-Egyesület balneológiai szakosztályával lépjenek érintkezésbe s azzal egyetértőleg járjanak el.

Kmf.

Kiadta:

Forster Frigyes,
16. főjegyző.

7. Kis-Küküllővármegye.

Kis-Küküllővármegye törvényhatósági bizottságának Dicső-Szt-Mártonban, 1898. évi május hó 18 ik napján Sándor János főispán úr elnöklété alatt tartott tavaszi rendes közgyűléséről vezetett jegyzőkönyvből a következő kivonatot közöljük:

3348 sz. 147 jkv. Előterjesztetik az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek 12-1898 sz. a. kelt kérése, melyben a hazai ásványvizek támogatását és annak kimondását kéri, hogy a törvényhatóság területén a hazai ásványvizeket fogyasztási, vagy egyéb adóval megterhelni nem szabad.

Az állandó választmány méltán nyolva az Erdélyi Kárpát-Egyesület nemes és üdvös intencióit, azokat magáévá tévén, indítványozza, hogy mondja ki a közgyűlés, miszerint a vármegye területén a hazai ásványvizeket fogyasztási vagy egyéb adóval megróni nem szabad, csakis

a külföldről hozott és a mesterséges szénsavas vizeket.

Indítványozza továbbá, hogy mondja ki a közgyűlés, miszerint a hazai ásványvizek terjesztése érdekében megindítandó minden egészséges mozgalmat támogatni kész, s e támogatásra a vármegye alispánja útján a járási főszolgabírákat is útásítja.

Határozat.

A közgyűlés az állandó választmány javaslatának elfogadása mellett kimondja hogy e vármegye területén csakis a külföldről behozott ásványvizeket és mesterséges szénsavas vizeket lehet fogyasztási, vagy egyéb adóval terhelni, míg a hazai ásványvizeket adóval terhelni nem szabad.

Kimondja továbbá, hogy a hazai ásványvizek terjesztése érdekében megindítandó minden egészséges mozgalmat támogatni kész.

Miről az Erdélyi Kárpát Egyesület elnökségét tudomásul vételel, — a vármegye alispánját pedig további eljárás végett jegyzőkönyvi kivonatban értesíteni rendeli.

Kiadta:

Csató Gábor,
h. főjegyző.

8. Sopronvármegye.

5730. szám 1898. Hivatkozással folyó évi február 28-ikán 12 szám alatt kelt megkeresésére, van szerencsém értesíteni, hogy a hazai ásványvizek terjesztésére a hatóságok és hatósági orvosok figyelmét felhívtam.

Sopron, 1898. évi márczius hó 12 én.

Alispán távol:

Baditz,
főjegyző.

9. Szilágyvármegye.

Szilágyvármegye törvényhatósági bizottságának Zilahon 1898 évi ápril hó 28 án s folytatva tartott tavaszi rendes közgyűléséről vezetett jegyzőkönyvből: Kivonat. 375 - 1898. kgy. jkv. sz. Olvastatott az Erdélyi Kárpát Egyesületnek hazai ásványvizeink érdekeinek megvédése tárgyában 12 - 1898. sz. a. kelt kérelme.

Határozat.

Törvényhatósági bizottságunk hazafias köztudatának ismeri a honi ásványvizeink lehető terjesztését, ugyanazért utasítja a vármegyei közkórház főorvosát, és felhívja a vármegyében működő összes hatósági orvosokat, hogy hazai ásványvizeink fogyasztásának biztosítása érdekében hassanak oda, hogy mindannyiszor, a midőn a várható gyógyítóhatás honi

származású gyógyítóvizekkelis biztosítható, vagyis egyenlő körülmények mellett a saját ásványvizeink előnyben részesüljenek.

Minthogy pedig a kérelmező egyesület felajánlotta, hogy külön balneológiai szakosztálya útján bárkinek is díjmentesen szolgáltat felvilágosítást az összes hazai ásványvizekre vonatkozólag, ennél fogva felhívatnak a hatósági orvosok, hogy felmerült esetekben ezen határozatra hivatkozva, közvetlenül forduljanak az Erdélyi Kárpát Egyesülethez.

Erről az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a vármegyei közkórház igazgatósága és az összes hatósági orvosok jegyzőkönyvi kivonaton értesítettnek.

Kiadta:

Bálint Sándor,
várm. 11. aljegyző.

Maros-Vásárhely ásványvíz

adója. Az egész magyar társadalom az E. K. E. irányítása következtében megmozdult, hogy a külföldi ásványvíz fogyasztást csökkentse és a hazai ásványvizek forgalomba hozását megkönnyítse. A vármegyék, városok, szaktestületek örömmel csatlakoztak a mozgalomhoz, mert ez közgazdasági fejlődésünknek egy igen fontos ágát érinti, csak a legközvetlenebbül érdekelt M.-Vásárhely város tanácsa zárkózott el a mozgalomtól és súlyos fogyasztási adóval róta meg az élvezeti és gyógyító-vizeket.

Ez ellen az E. K. E. balneológiai osztálya a következő átirattal fordult a m.-vásárhelyi kereskedelmi és iparkamarához:

Tek. kereskedelmi és iparkamara!

Megütközéssel értesültünk a sajtó útján, hogy Maros-Vásárhely sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1898. decz. 14 én tartott IV. rendes közgyűlése a hazai ásványvizeket fogyasztási adóval róta meg. Egyesületünk kezdet óta egész társadalmi tevékenységével arra törekedett, hogy a Székelyföld természeti kincseit a nagy közönséggel megismertesse és különösen fürdőinek személyforgalmát emelni, ásványvizeinek piaczkokat teremteni és elterjedésének útjait egyengetni igyekezett. Egyik legsikeresebb mozgalmon képpen az volt, hogy az ország majdnem összes városaiban keresztül vittük, hogy a hazai ásványvizek után fogyasztási adót ne szedjenek. Mély sajnálattal és megdöbbenéssel értesültünk tehát arról, hogy a székely főváros volt majdnem az első város, mely a másképen is megokolatlan és méltánytalan fogyasztási adóval a székely-ásványvizek elterjedését

mintegy öntudatosan és erőszakkal meggátolni törekszik. Valóban mély fájdalom fog el, tapasztalván azt, hogy a hazafias társadalom önzetlen áldozatkészségét és lelkesedését éppen azok a városok hagyják figyelmen kívül, melyek első sorban élvezik ez áldozatkészség és lelkesedés anyagi eredményeit. Elszomorítólag hat különösen ránk, kik a legfáradtságosabb utánjárással és küzdelmekkel a székelység érdekeit szolgálni és közgazdasági viszonyait fejleszteni igyekszünk. A törvényhatóságokhoz mult év febr. 28-án 12 szám alatt intézett és ide mellékelt köriratunkban kifejtettük a hazai ásványvizek elterjesztésének közgazdasági jelentőségét és méltán azt hittük, hogy ezt első sorban azok a törvényhatóságok értik meg, a melyek közvetve érdekelve vannak és nem azok, melyek a mozgalomhoz csupán nemzeti érdekből, hazafiságból csatlakoztak.

Hogy miképen fogták fel az egyes vármegyék köriratunkat, a beérkezett válaszok közül ide mellékeljük Jász-Nagy-Kun-Szolnok-, Kis-Küküllő-, Liptó-, Máramaros- és Vasvármegyék válaszait és Gyoma nagyköztség határozatát, mely válaszok, illetve határozatok a kérdést magasabb közgazdasági szempontok szerint itélik meg és ítéletüket nem anyagi érdekek, hanem hazánk közgazdasági fejlődésének hazafias vágya és óhaja vezérli.

Nem tudjuk, lehetséges-e a már megalkotott szabályrendeletet visszavonni, de azt tudjuk, hogy Maros-Vásárhely város annak megalkotásával nem volt méltó sem közgazdasági multjához, sem ama vezérlő szerephez, melyet mint a székelység vezérvárosa betölteni hivatott.

Hazafiúi tisztelettel kérjük a tek. kamarát, hogy eme hatásköréhez tartozó kérdést tárgyalás alá venni és orvoslása végett a szükséges lépéseket megtenni, illetve e tekintetben nekünk véleményt mondani sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1899. ápr. 14.

Honfiúi tisztelettel

Feilitzsch Arthur br.
társelnök.

Radnóti Dezső
főtítkár.

A kamara erre ezt a választ adta:
Szám 1724—1899.

Idei 188. számú becses megkeresésének és csatolmányainak birtokában sajnálattal kell a tek. Egyesületet értesítenünk, hogy az ásványvíz adó Marosvásárhelyt fájdalom rendszerezítve, miniszterileg jóváhagyva és bérbe adva van, daczára annak, hogy *nyílt időben meg volt felelőbeve.*

Eszerint az ásványvizek megadóztatása ellen itt tenni semmit sem

lehet és csupán azon egy módra kell támaszkodnunk, hogy a megadóztatást lehetőleg a Székelyföld többi városaiban akadályozzuk meg.

Marosvásárhelyt, 1899. május 3.

Tauszik Hugó,
kir. tanácsos, elnök.

Sz. Szakáts Péter
titkár.

Valjon ezek után minő joggal panaszkodnak majd a székely ásványvítulajdonosok, hogy a székely érdekeket a hazafias társadalom nem támogatja, mikor első városuk képviselőjében éppen maguk a székelyek ütnék részt a hazafias társadalom igyekezetén és ők akadályozzák meg e fontos közgazdasági ág fejlődését. Az E. K. E. hosszas utánjárásával vasúti szállítási kedvezményeket szerez a székely vizeknek, a székely városok ellenben megadóztatják az ásványvizeket. Egészen helyes. Kölcsönös támogatás!

Ásványvizeink terjesztése. Az E. K. E. balneologiai szakosztálya megkereste az összes kereskedelmi és iparkamarákat, hogy a hazai ásványvíz terjesztés kérdésében véleményeiket közöljék az egyesülettel. Ezeket az igen fontos véleményeket folyóiratunkban közölni fogjuk. Ez alkalommal a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara terjedelmes jelentését adjuk, melylyel a balneologiai szakosztály jun. 30 án tartott ülésében foglalkozott.

A jelentés a következő:

Folyó évi február 20 án 120. sz. a. kelt becses átírata folytán a hazai ásványvíz forgalom emelése és a külföldi behozatal csökkentése kérdésében összeköttetésbe léptünk több érdekelt szakemberrel, a kik tett tapasztalataikról behatóan tájékoztattak, azt kiegészítve saját észlelteinkkel és szem előtt tartva a t. Egyesület által feladott kérdőpontokat, a következő felvilágosítással szolgálhatunk:

A külföldi (Ausztriát is beleértve) ásványvizek közül nálunk forgalomban vannak, mint *élvezeti vizek*: a gieszhübli, a legjelentékenyebb mennyiségben; mint *gyógyítóvizek*: a karlsbadi (Schlossbrunn, Sprudel és Mühlbrunn), marienbadi (Kreuzbrunn), seltersi, gleichenbergi, emsi, Apollinaris, *vasvizek*: a levikói és roncegnoi és több németországi víz.

Évi behozatalunk volt 1897 évben:

Ausztriából	40 000 q.	455.000
Németországból	11.000 q.	122.000
Kisebb behozatal	1.000 q.	23.000

Összesen 52.000 q. 600.000

E külföldi ásvány- és gyógyítóvizek fogyasztását csaknem kizárólag az orvosok rendelik, így tehát, ha azt akarjuk elérni, hogy a külföldi vízfogyasztás csökkenjen, akkor ki kell keresnünk, hogy hazai forrásvizeink közül melyek pótolhatják a most kelendő külföldit, ha ezt tudományos szakszerűséggel megállapítottuk, megfelelő módon széles körben kellene nyilvánosságra hoznunk s arra első sorban az orvosok figyelmét és jó indulatú támogatását kell kikérnünk. Így például maga a nagyközönség, úgyszólván önmagától jött reá, hogy a túldrága külföldi vizek helyett, mely hazai vizünket használja, jelesen máris használják:

a karlsbadi helyett a sztojkait,
a seltersi » » Margit-forrást.
a gleichenbergi » » korondit,
Levico és Roncegno » » paradit.

De az orvosok hazafias támogatására okvetlen sulyt kell fektetni; ezt illetőleg tanulságos példát vehetünk a külföldtől, a hol az ásványforrás tulajdonosok az orvosokat minden telhető módon megközelítik, előzőkenyen felkeresik s vizeik ajánlására felkérlik, hogy ez nem történik éppen némi ellenszolgáltatás nélkül, az természetes s a kor szellemével meg egyezik.

De ezenkívül követendő példa gyanánt tapasztaljuk, hogy a külföldön a hirdetések, reklámok és annonszok mily óriási mérvet öltöttek melylyel a gyógyító és ásványvizek megismerését és kelendőségét előmozdítják. A külföldi ásványvíz tulajdonos egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy forrását ne ismertesse, sőt az új hirdetések kieszelésében, azok feltűnő és meglepő fordulatának alkalmazásában a szélsőségig menő versenyt fejt ki; nem riadnak vissza áldozatoktól, hihetetlen összegeket fordítanak reklámra, az üzemi költségek közt jelentékeny szerepet visz az úgynevezett reprezentatív kiadás stb. Mindebből vonhatunk le magunkra nézve is bizonyos következtetést s ha az ép oly mérvű reklámozás szélsőségébe nem is követtük a külföldöt, de bizonyos észszerű és egészséges hirdetési és ismertetési rendszer elől nem zárkozhatunk el. Például telemlíthetjük, hogy a nevezetesebb külföldi vizek tulajdonosai, a vendéglősök, szállások stb. pinczéreinek rendszeres *dugópénzt* vagy havi díjakat adnak, csakhogy annak kelendőségét elősegítsék és pár év alatt a víz annyira forgalomba kerül, oly megszokottá válik, hogy az üzlet feltarthatatlanul magától fejlődik. Mindnyájan tapasztalhatjuk, hogy gyorsvonatainkon alkalmazott étköz kocsikon *magyar forrásvíz nem kapható*, ellenben a méreg drága Gieszhübli-re van utalva az utas, holott oly sok szénsavas vízünk közül bizonyára több akadna,

a melyek minőségre és árra kiállnának azzal a versenyt s egyuttal a nemzetközi forgalom átutazó utasai előtt reklámul szerepelnének. Az előbb elmondottak alapján ráismerhetünk ebből is a magyar üzleti nembánomságra

Midőn ezekben rámutattunk a külföld üzleti érzékére és élelmességére, egyuttal feltüntettük saját élehetlenségünket is, a mely nem törődve a kor követelményeivel, az üzleti élet rohamos fejlődésével, tétlenül várja, sőt megköveteli, hogy a fogyasztó közönség csupa hazafiságból kizárólag a hazait vásárolja, de a maga részéről majdnem semmivel sem járul hozzá, hogy a hazai termék egyúttal kifogástalan minőségben, megfelelő mennyiségben és piacsképesen essék kézügyébe a közönségnek.

A magyar ásványvíz gazdálkodás jellemzéseül felhozzuk a „borvizek királyának” elnevezett borszéki víz példáját, kétségtelen, hogy a források gazdagságát, a víz szénsav tartalmát és kivitelképes tulajdonságait tekintve, a legalkalmasabb ásványvíz arra, hogy az egész hazában sőt külföldön is a legelterjedtebb és legkelendőbb cikké váljék. A víztulajdonos közbirtokosság meg is próbálta azt széles körbe bevezetni, de kellő üzleti szellem és apparátus hiányában nem sikerült neki úgy, a mint azt a víz megérdemelte volna. Ezelőtt 3 évvel a brassói Lázár és Werzár-czég magas áron bére vette a kizárólagos elárusítási jogot s megfelelő üzleti befektetéssel hozzá is fogott a víz nagyobb elterjesztéséhez s a hazai piacokra való bevezetéséhez, nagy költségen raktárokat állított és szerelt fel, összekötéseket, bízományosokat szerzett s midőn benne volt ily áron az üzletben, akkor tapasztalja, hogy a Ditró és Szárhegy községi lakosok, a kik $\frac{1}{2}$ krral olcsóbban kapták a vizet, mint a kizárólagos (?) bérlők, tengelyeken szállítva elárassztják az edélyi piacokat s ellátják a közönséget, igen gyakran hamisított dugasz és kupak alatt, értéktelen vízzel, — igaz, hogy a nevezett községi lakók ez előjoga már eleve fenntartott; de könnyen átláthatni, hogy ily körülmények közt belterjes üzletet folytatni nem lehet, a Lázár és Werzár czég is két évi kinos küzdelem után átlátta, hogy a fuvarosok rosszhiszemű kereskedése által elrontott tekintélyét a különben kiváló borszéki víznek helyreállítani és megjavítani nem képes és 25 ezer frt veszteséggel visszavonult.

Ugyanazt tapasztalhatjuk majdnem valamennyi ásványvizünk kezelésénél. Elismeréssel kell azonban megemlékeznünk a Baross forrásról, a mely sokkal kevesebb gyógyítóhatása mellett is, szakszerű kezelés és üzleti berendezés, kellő reklámozás következtében nagy kelendőséget ért el.

Az erdélyi ásványvizek fogyasztását illetőleg a következő sorrendet lehet megállapítani:

Borszéki, repáti, előpataki, Baross, Matild, sztojka, Livia, Hebe.

A magyarországi vizek közül legtöbb forgalmat érnek el:

A budai keserű vizek, Margit Salvator, Ágnes, a parádi és csizi források.

Külföldön kivitelünket illetőleg a következő statisztikai adatokat találjuk 1897. évről Kivitelünk volt:

	q.	frt. ért.
Ausztriába	13.000 q.	152.000
Németországba	16.000 q.	188.000
Olaszországba	36.000 q.	339.000
Svájcba	12.000 q.	146.000
Más államokba	110.000 q.	975.000

Összesen 187.000 q. 1,800,000

Be és kivitelünk mérlegét összehasonlítva, úgy találjuk, hogy 135.000 q. ásványvizet, 1,200.000 frt értékben többet szállítottunk ki külföldre, mint amennyit behoztunk, de a kedvező eredmény nem szabad, hogy tévedésbe és ábrándokba ejtsen, mert a többlet kizárólag és túlnyomólag a maga nemében egyetlen és kitűnően kezelt budai keserűvíz források javára esik.

Igen nagy örömünkre szolgálna, ha e közölt tapasztalatainkat is a többi beérkezett felvilágításokhoz csatolva a t. Egyetület hazafias buzgalmanak sikerülne az érdekelt forrás tulajdonosokat saját jól felfogott érdekeikre figyelmeztetni, őket a tétlenségéből felrázni s a megindított mozgalmat nagy közgazdasági fontosságához méltó teljes diadalra vezetni.

Hazafias tisztelettel

Kolozsvárt, 1899. április hó 20-án

Benigni Samu,
alelnök.

Gámán József dr.,
h. titkár

Az ásványvizek Angolországban. A külföldi ásványvizek Londonban és általában Angliában nagyon elterjedtek; a legismertebbek: „Hunyadi János”, „Ferencz József”, keserűforrás, „Gerolstein”, „Apenta”, „Apollinaris”, „Johannis”, „Godesberger”, „Rheus”, „Salutaris”, „Taunus” és „Vichy” nevű ásványvizek. Minden jó ásványvíznek van kelendősége Nagybritanniában, ha annak forgalomba hozatala megfelelő szakérőre bizatik és ha a feltétlenül szükséges, nagyobb összegű reklámköltségek nem kiméltetnek. Hirdetésekre évente legalább ötezer font sterling fordítandó; több ásványvíz-czég ennél sokkal nagyobb összeget is költ erre a célra. Ertesülésünk szerint tekintélyesebb angol czég csak oly feltétel mellett vállalja el valamely ásványvíz forgalomba hozatalát, ha a forrástulajdonos a reklámköltség viselésére hajlandó. Az ásványvíz Nagybritanniában adoménus.

SZAKOSZTÁLYI ÜGYEK.

— A balneologiai osztály ülése ápr. 26-án —

Élénk és népes gyűlést tartott ápr. 26-án az Erdélyi Kárpát-Egyesület balneologiai szakosztálya *Hepes* Miklós elnöklésével. Jelen voltak: *Ákontz* Károly dr., *Bartha* János dr., *Burger* Frigyes, *Kántor* József, *Kardoss* Kálmán, *Kolbenheyer* Bertalan, *Kovács* Géza, *Merza* Gyula, *Rudas* Gerő dr., *Sárdi* Lőrincz, *Török* Imre dr., *Pataki* Jenő dr., *Veisz* József dr., *Versényi* György dr., *Radnóti* Dezső stb.

Elnök a gyűlést megnyitván, napirend előtt felszólalnak *Bartha* János dr. és *Török* Imre dr. és a homoródi víz töltésére vonatkozólag közegészségügyi szempontból kifogásokat emelnek. A szakosztály ezek alapján felszólítja a bérlőt, hogy a töltés és dugaszolás körül felmerült hiányokat enyhítse el.

Főtáskár bemutatja a pénzügy miniszter leiratát, melyben jelzi, hogy Maros-Ujvár sósfürdőjének fejlesztése érdekében a szükséges előintézkedéseket megtette. Örvedetes tudomásul szolgál.

Főtáskár jelenti, hogy a szakosztály *Farkas* Géza dr. javaslata alapján felírt a kereskedelemügyi miniszterhez, kérvén, hogy intézkedjék, mikép a vasuti étkezőkupékban magyar ásványvíz is kapható legyen. A kereskedelmi miniszter leküldi erre vonatkozólag a nemzetközi hálókocsi társulat nyilatkozatát, mely szerint eddig az étkezőkben borszékít, most mohai Ágneset használtak. Az előbbivel differenciái támadván, ezért most csak mohai viz van. A szakosztály a társulat nyilatkozatát véleményadás végett elküldi a borszéki üzletgazgatóságához.

Zerkovitz Emil dr. hosszabb beadványban fejti ki ama tervét, hogy mikép lehetne erdélyi fürdőket fejleszteni. Javaslata szerint meg kellene nyerni az uralkodóház tagjait, hogy villákat építsenek az erdélyi fürdőkben. A szakosztály kiadja a beadványt az elnökségnek, hogy megfelelőleg puhatolódzék a terv kivihetősége szempontjából.

Főtáskár bemutatja a külföldi konzulátusok válaszait ama köriratra, hogy mikép lehetne ásványvizeinknek a külföldön piacokat teremteni. A szakosztály meggyőződven arról, hogy ásványvizeink könnyen tért hódíthatnak a külföldön, hazai ásványvíz üzleteink megerősítése végett kimondja, hogy felkéri a kereskedelemügyi minisztert, hogy a folyó év végével lejáró 1890. XIII. t. cz. megújításánál az ásványvizipart az állami kedvezményekbe részesítendő cikkek közé vegye fel, továbbá a kivitel előmozdítása végett beszerzi és az ásványvíz tulajdonosok és érdekelték rendelkezésére bo-

csátja, az összes államok kiviteli szabályait, rendeleteit, szállítási feltételeit és az ásványvíz kereskedők névsorát.

Főtítkár jelenti, hogy az összes vármegyék és városok az egyesület felhívására elállottak attól a szándékuktól, hogy az ásványvízre fogyasztási adót vessenek ki. Sőt Ung vármegye azt is kimondta, hogy az ásványvíznek mint gyógyító szernek megadóztatása teljesen hibás és méltánytalan eljárás lenne. Csak a leginkább érdekelt város, a Székelyföld vezérvárosa Maros-Vásárhely volt az, mely igen súlyos fogyasztási adóval igyekszik az erdélyi ásványvízek elterjesztését meggátolni. Bemutatja a város szabályrendeletét, mely kifejezetten még a gyógyító vizekre is adót vet ki. A szakosztály megütközéssel értesül Maros-Vásárhely város eljárásáról és beható vita után kimondja, hogy ez ellen átír a székely kereskedelmi és iparkamarához, a városhoz és a belügyminiszterhez.

Sztojka fürdő ama beadványa, mely szerint a vasuti állomásokon és az összes személyszállító vonatokon ásványvizét árusítani óhajtja és erre vonatkozólag a kereskedelemügyi minisztertől engedély kieszközlését kéri, hosszabb vitát provokált. Közegészségügyi szempontból az eszmét a szakosztály helyesli és felterjeszti azt a miniszterhez, megjegyezvén, hogy a szakosztály orvos tagjai a sztojka viznek, mint élvezeti víznek elterjedését nem remélik.

A *büdöspataki fürdőről* hosszabb ismertetést küldött be Móricz Károly tulajdonos, melyből örömmel győződött meg a szakosztály ez új fürdő szép fejlődéséről.

Főtítkár bemutatja a hazai összes kereskedelmi kamarák igen becses és értékes válaszait az ásványvíz elterjesztésére vonatkozólag. A szakosztály kiadja a válaszokat a főtítkáinak, hogy azokból egy megfelelő jelentést dolgozzon ki.

Tusnád fürdőigazgatósága értesít, hogy 30 frt alapítványt nem egyesítheti ki 100 frtra, mert az egyesület nem építette fel a Szent-Anna tói menedékházat. A szakosztály felvilágosítja Tusnád fürdőt, hogy kizárólagosan a fürdőnek kötelessége, hogy ezt a menedékházat felépítse. Az egyesület menedékházait a megszobb fekvő havasabb helyekre építi, mindazonáltal ezt a menedékházat is felépíti, ha az érdekelték kellőleg támogatják.

Ezzel kapcsolatban jelenti a főtítkár, hogy a brassói menetjegyiroda Tusnád-fürdő prospektusához klisék kölcsönzését kéri. A szakosztály megfelelő díj ellenében a kliséket engedélyezi.

Az orsz. balneologiai kongresszuson az egyesületet *Hankó* Vilmos dr. és *Szilvássy* János dr. képviselték. Tudomásul szolgálnak.

Merza Gyula bejelenti Szombathelyi Gábort új tagnak; kérvén, hogy a baln. szakosztályba soroztasék. A szakosztály az új tagot tagjai sorába felveszi.

Elnök végül az *Ellenzék* című helyi lapnak ama támadásával szemben, hogy a szakosztály nem működik gyakorlati irányban, rámutat a gyűlés gazdag tárgysorozatára és ezzel az ülést bezárja.

— A baln. szakosztály ülése jun. 30-án. —

Az E. K. E. balneologiai szakosztálya jun. 30-án gyűlést tartott. Jelen voltak: *Heppes* Miklós, *Bartha* János dr., *Ince* Gerő, *Török* Imre dr., *Sárdi* Lőrincz, *Merza* Gyula, *Weisz* József dr., *Rudas* Gerő dr., *Kovács* Géza és *Radnóti* Dezső.

A jegyző a mult gyűlés jegyzőkönyvét felolvassa. A gyűlés hitelesíti. *Főtítkár* jelenti, hogy a kereskedelemügyi miniszter a szakosztály felterjesztésére az erdélyi vizeknek Budapestre való szállításánál vasuti kedvezményt engedélyezett. Ezzel kapcsolatosan jelenti, hogy *Korond* fürdő kéri, hogy a gyógyító vizek is kérjen a szakosztály kedvezményt, és pedig bárhová szállíttassék az és tekintet nélkül a mennyiségre. Hasonlóképpen a kedvezménynek kiterjesztését kéri a Baross-forrás tulajdonosa is Ágostonfalva vasúti állomást illetőleg. A szakosztály a kedvezmény megadását örvedetes tudomásul veszi. *Korond* kérésére nézve előbb a gyógyító vizek jegyzékét állítja össze, melyre *Bartha* János dr. és *Török* Imre dr. tagokat kéri fel. A Baross-forrás tulajdonosának kérését pedig teljesíti.

Borszék beküldi nyilatkozatát a nemzetközi hálókocsi társaság ama kijelentésére, hogy miért nem árusítják jelenleg a vasuti étkező kocsikban a borszéki vizet. A felvilágosítást ez alapon a szakosztály a kereskedelemügyi miniszternek megadja.

A *homoródi* víznek Kolozsvárt való házhoz szállítása kérdésében *Koncz* Ármin gyógyszerész mint torrásbérelő, kijelenti, hogy a mostani albérelő hibáért a felelősséget nem vállalja el, mert az albérelő a vizet hordókban szállítja Kolozsvárra és itt tölti. A szakosztály a szükséges lépéseket megteszi, hogy a víz közegészségellenes töltését beszüntessék.

Főtítkár jelenti, hogy az E. K. E. tagjai részére a hazai fürdők a következő kedvezményeket engedélyezték:

1. *Borszék*. (Csikm.) Vasas fürdő. Díjtalan szállás- és a hideg fürdők díjtalan használata 48 órai tartzkodás alatt.

2. *Csiz*. (Gömörm.) Jod-brom fürdő. A gyógy- és fürdő tekintetében az első- és utóévadban, azaz május 1-től jun. 15-ig, és aug. 15-től szept. végéig 50% kedvezmény.

3. *Sztojka*. (Szolnok-Dobokam.) A szobák áraiból s a fürdő- és zenedijából 30% kedvezmény. (E kedvezményt a családtagok is élvezhetik.)

4. *Kolozs*. (Jász-Nagy-Kún-Szolnokm.) Kénes-fürdő. Lakás, fürdés és étkezés áraiból 25%. Zene és más egyéb díj elengedve.

5. *Csorba fürdő* (Liptóm) Megfelelő kedvezményt ad igazoló-jegy felmutatása ellenében.

6. *Visk-Várhely*. (Máramarosm.) Lakás, fürdés és egyéb illetékek áraiból 30%.

7. *Torda*. (Torda-Tranyosm.) Sósfürdő. Tagok és azok családtagjai részére a szállás (ágy nemével és kiszolgálással) és a fürdők áraiból 50%.

8. *Dobsinai jégbarlang*. (Gömörm.) A barlang belépő-díjából 15%.

9. *Fenyőhőza*. (Liptóm) Szállásnál 25% étkezéskor 10%.

10. *Várgede*. (Gömörm.) Vasas fürdő. Szállás, étkezés és fürdés áraiból 40%.

11. *Gyertyánhegy*. (Máramarosm.) Lakás fürdők áraiból és gyógyilletékekből elő- és utóévében 50%, főidényben 25%.

12. *Kolozs*. (Kolozsm.) Sósfürdő. Fürdési díjból 50%.

13. *Kolozsvári Diana fürdő* Gőzfürdőnél 70 kr. helyett 50 kr. (Kedvezményes utalványokat 2 krért a főtítkári hivatal ad ki.)

14. *Algyógy* (Hunyadm.) Összes költségekből 15%.

15. *Trencsén Tipticz*. (Trencsénm.) Elő- és utóévében 50%, ha uradalmi házban laknak.

16. *Buziás* (Temesmegye) Azok a tagok, kik a fürdő szállóiban laknak, a fürdő és az étkezés áraiból 20—20%-ot élveznek.

17. *Büdöskő*. (Nyitra-m) Kénes-sós fürdő Szobák és fürdési árak után 10%.

18. *Bazin* (Pozsonym.) Szobák és fürdési árak után 20%.

19. *Tarcsa*. (Vasm.) Esetről-esetre ad kedvezményt.

20. *Zálnok*. (Szilágym.) Általában 15%.

21. *Lipik* (Pozsegam.) Fürdési díjából és kurtaxából 30%.

22. *B. Almádi* (Veszprémm.) Fürdődíjak és kurtaxa fizetése elengedve.

23. *Liptó-Pardány* (Sopronm.) Fürdő, étkezés és szállás áraiból 20%.

24. *Radna-Borberok*. (Beszterce-Naszódm.) Vasas fürdő. Fürdés és szállás áraiból 50%.

A szakosztály köszönettel veszi a nyújtott kedvezményeket és elrendeli, hogy azokról a titkári hivatal a tagokat köriratban értesítse. Egyben megütközéssel értesül, hogy az erdélyi fürdők közül csak *Borszék*, *Kolozs*, *Torda*, *Sztojka*, *Algyógy*, *Zálnok* és *Radna-Borberok* adnak kedvezményeket és a többi fürdők a kibocsátott köríratra még nem is válaszoltak. A szakosztály önzetlenül teljesíti minden fürdővel szemben kötelességét, elvárja tehát, hogy a fürdők ezt legalább azzal viszonzásák, hogy az egyesületet fentartásában segítsék.

Főtítkár felolvassa Jász-Nagy-Kun-Szolnok átíratát, melyből örömmel értesül a szakosztály e vármegyének hazafias támogatásáról és kimondja ez átírat alapján, hogy annak szellemében felíratot intéz a belügyminiszterhez és köríratot a kórházakhoz, hogy a kórházakban a hazai ásványvizeket használják.

A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara jelentését tárgyalta ezután a szakosztály, melynek javaslatait magáévá tette. Ezzel az ülés véget ért.

